

स्वामीजी आपकी सेवा - ईश्वर की सेवा में

स्वामीजी की सेवा - ईश्वर की सेवा में
 ३/४४ भायलगा
 वादीनागा

છૂટાં વેરાયેલાં મોતી

૧ દુનિયાનાં ધમધમાટ વચ્ચે રહેલું છતાં પોતાનું
લજાળી રાખવું, ગૌરવ હલકું પડવા ન દેવું અને
આંખમાંથી ક્રોધને કણું કાઢવા ન દેવું એ
કુશળતા છે અને તે ચીવટ રાખવાથી કે
આવડી લય છે.

૨ અવલોકનની શક્તિ વપરાશથી ખીલે છે ૧૦ નો
કરતાં આવડી લય તો બૂલ ધવાના ડ
તો ન ધાય, પણ જોછા તો જરૂર

૩ ગુસ્સે થવાની અશક્તિ અને ગુસ્સાં ૧૧, જીકું
વચ્ચે ઘણો તફાવત છે. એકમં ૧
હાજરી છે અને બીજામાં પોતા ૨ પરંતુ
શરે છે

૪ દરેક માણસ પોતાના બલિષ્ઠ ૧૨ શુક્ર
અથવા પરિસ્થિતિનો શુભ ૨ અને નિવૃત્ત

૫ આત્મા અનંતશક્તિનો ૫ ૧૩ દરેક
જો તે પોતાનું પુરુષા ૧૩ તેમને ન સ્થિર
તોડી નાંખી પોતાને ચોગ્ય પાન ૫ માં

૨૫ કામ, માન ને ઉતાવળ એ ત્રણે ઉપર કાળ રાખવો.

૨૬ આત્માના પરિણામની શાંતિને મારે વચન તથા કામને કાળમાં રાખવા-મંત્રીન થવા ન દેવા.

૨૭ જો તારા હાથે કોઈ સારું કાર્ય થતું હોય તો તારા સર્વ સુખનો ભોગ આપીને તે કર.

૨૮ ભોગના વળતમાં યોગ સંભારે અને આદરે તે સુકર્મો જીવ જાણવો.

૨૯ ગમે તે પ્રકારે ઉદયમાં આવેલા અને આવનાર કષાયો (ક્રોધ, માન, માયા ને લોભ) ને શમાવો.

૩૦ જેટલી ઉતાવળ તેટલી કચાશ અને કચાશ તેટલી ખટાશ. આ અપેક્ષીત વચન જાણવું.

૩૧ આ કળી કાળે મનુષ્યોને સ્વાથંપરાયણ અને રાગ તથા દ્વેષ અને મોહને વશ કરી દીધા છે.

૩૨ દૃષ્ટિ એવી સ્વચ્છ કરો કે જેમાં સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ દોષ પણ દેખાઈ આવે અને તે દુર કરવા પ્રયત્ન પ્રયત્ન કરો.

૩૩ સંસાર રૂપી કુટુંબને ઘરે આપણો આત્મા પંદોણા (મેમાન,) દાખલ જાણવો.

૩૪ જડભરત અને જનક વીદેહીની દશા પ્રાપ્ત કરો.

૩૫ ક્રિયાએ કર્મ, ઉપયોગે ધર્મ, પરિણામે બંધ અને ભુલ એ મિથ્યાત્વ-આ સર્વ તત્વોનો સાર સમજવો.

(૭)

૩૬ સમ્યક્તેજ પામીને પછી તમે જમે તે સાચા પાંચો,
વિચારો તોપણ તેમાંથી તમારું આત્મદિત યશે.

૩૭ જગતમાં રાગ તમા માન ન દોત તો અદ્વિત્યા ન
જોશ દોત.

૩૮ તેનું ન નામ નિશા કે જેતાથી અજ્ઞાનનો નાશ થાય.

૩૯ જેટલું કરી શકો તેટલું ન કહો. અશક્યતા છુપાવો નહીં.

૪૦ અદ્ય આદાર, અદ્ય વિદાર, અદ્યપરિદાર, નીયમીત વાચા
(વાણી), નીયમીત કાયા અને અનુકુળ સ્થાન એ
મનને વશ કરવાના કારણ છે (ઉત્તમ સાધનો છે).

૪૧ એકવાર જો સમાધી મરણ થયું તો સર્વ કાળનાં
અસમાધી મરણ ટળશે.

૪૨ દરેક શાસ્ત્રમાં માર્ગ કહ્યો છે, મર્મ કહ્યો નથી. કારણ
તે તો સદ્ગુણ-સંતપુરુષોનાં દૃઢયમાં ન રહ્યો છે.
અંતરાત્મામાં ન).

બીજી કાંઈ પણ શોધ નહીં. માત્ર એક સત્પુરુષને શોધ
અને તેના ચરણ કમળમાં તારું સર્વસ્વ અર્પણ કરી દે.
કારણ સત્પુરુષોનું ચારિત્ર ન દર્પણ રૂપ છે.

મદાત્મા પુરુષોનો દેહ જો કારણને લીધે ન વિદ્યમાનપણે
વર્તે છે. એક પ્રારબ્ધ કર્મ લોભવાને માટે અને બીજી
જીવોનું કલ્યાણ કરવાને માટે.

૫૫ સંતપુરુષો સુવે છે ત્યારે જગત જાગે છે અને જગત
જ્યાં સુવે છે ત્યારે જાની યોગીઓ જાગે છે.

૧૨. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

૧૩. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

૧૪. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

૧૫. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

૧૬. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

૧૭. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

૧૮. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

૧૯. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

૨૦. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

૨૧. આજીવન સુખ અને આનંદના સ્વાદ અનુભવ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો.

અને કૃષ્ણીયુગ બાસ બગતને કહ્યો છે. તેવા કાળમાં
હવે ઉપાધીમુખ્ય યવા મુશ્કેલ છે.

૫૬ હવેને જે મોટા પ્રતિજ્ઞાંધ છે.

૧. રચ્છંદ. ૨. પ્રતિજ્ઞાંધ.

૫૭ જેવો મન વશ કયું. તેવો જગતને વશ કયું.

૫૮ સ્ત્રીનાં સોંદર્ય ઉપર જ્યારે મોહ થાય ત્યારે તેની ત્વચા
(ગામડીની)ની અંદરના બાગોમાં શું શું પદાર્થો છે
તેનો ખ્યાલ કરવો.

૫૯ રડાવીને પણ જાળકના દાયમાં ગયેલો સોમલ લઈ લેવો.

૬૦ ગજધરોએ અર્ધની ચોજના દરી દુકાંમાં ધી નીતરાગ
દેવે બોધેલા મુખ વચનો લીધા. તે આગમ, સૂત્ર,
સિદ્ધાંત, શાસ્ત્રના નામથી ઓળખાય છે. (દ્વાદશાંગી)

૬૧ કૃષ્ણકાળનાં દોષથી અપાર દુનસાગરનો ધત્તો ભાગ
વિસર્જન ધર્મ ગયો છે અને જિંદગાત્ર-અલ્પમાત્ર
વર્તમાનકાળમાં વિદ્યમાન છે. પૂર્વાચારોએ તદ્દનુસાર
ધણું શાસ્ત્રો રચેલાં હોય વિદ્યમાન છે.

૬૨ મહાત્મા પુરુષોની સ્વરૂપ પણ પ્રવૃત્તિ સ્વ તથા પરને
મોક્ષમાર્ગ સન્મુખ દરવાવાળી છે.

૬૩ હે નાથ ! સાતમી તમતમા પ્રજા નાગની નારકીની
વેદના મળી હોત તો કદાચ સંગત કરત. પરંતુ આ
જગતની મોહની સંગત થતી નથી.

- ૬૪ “ દેવસુખ પામર નથી જાણે, વાતમયુખ ન કુમારી દે,
અનુભવ વીણ તેમ ક્યાન તાણું સુખ, કોણ જાણે નરનારી દે”.
- ૬૫ આત્મા ગુણી છે. તેના જ્ઞાન, દર્શનાદિક ગુણો જુદા જુદા છે. એમ ગુણી અને ગુણોની નિવક્ષા કરવી.
- ૬૬ આ શરીરનું આયુષ્ય ઉપાખી ગોગે જગતીત થતું જાય છે. જો માટે અત્યંત શોક કરવો. અને તેનો જો અંત કાળમાં ઉપાય નહીં કરીએ તો આપણા જેવા અવિચાર કોણ ?
- ૬૭ તીવ્ર વૈરાગ્યવાનને પણ ઉદયકાળનાં પ્રસંગો ઘણીવા શિથિલ કરવામાં ફળીભૂત થાય છે.
- ૬૮ ચીત્તમાં, (મનમાં,) વૈરાગ્ય, ઉપશમાદિક વિશેષ પ્રદિ રહેવા માટે સત્શાસ્ત્ર એક વિશેષ આધારભૂત નિમિત્તધાર.
- ૬૯ પરમ ઉત્કૃષ્ટ ધર્મરૂપી જે ચંદ્રમા તેના પ્રત્યે રાહુ સર જે પરિશ્રુ તેનાથી વીરામ પામવાની આવશ્યકતા.
- ૭૦ ગામ કે શહેરમાં કોઈ કારણે એક જ ધર્મના અ આચીઓમાં જ્યારે કુસંપ અથવા કંકાશ (કલેશ દાખલ થાય છે ત્યારે તે કલેશનું કારણ કેટલીક વા મંદિર કે પૌષધશાળા જેવા પવિત્ર સ્થાન પણ થઈ છે. અર્થાત આ કચું સ્થાન છે તેનું પણ લાન રહેતું ન
- ૭૧ જુના જમાનાની આંગળીએ નવો જમાનો આવે પણ વ્યવહાર કે સંસ્કારની દૃષ્ટિએ જોઈએ તો જુના નવા જમાનાની વચ્ચે જાણે કે ન પુરાય તેવો લેદનો અખાત (સમુદ્ર) આવી પડે છે.

૭૨ સમશાનવૈરાગ્યને લોકો સમશાનમાં જ રાખીને ખાલી હાથે અને ખાલી હૈયે પાછા આવે છે.

૭૩ સંગીતામૃત સાંભળવામાં તથા ણન્નવવામાં જેવી એક તાનતા થાય છે તેવી જ ને તત્ત્વજ્ઞાનમાં લીનતા થાય તો હથેલીમાં જ મોક્ષ જાણવો.

૭૪ અપરાધી પર પણ ક્ષમા રાખવી તે તપસ્વીઓનો મુખ્ય માર્ગ છે. કારણ ક્ષમા તે વૃત્તનું છવીત છે. તેનો લોપ થતાં વ્રત લોપાય જ. વળી ક્ષમા વિના જ્ઞાન, ધ્યાન કે તપ પ્રમાણ થતાં નથી.

૭૫ સંપત્તિ સાથે પ્રભુતા, સુખ, લીલા સાથે આરોગ્યતા. અને પુત્ર, સંપત્તિ સાથે ગૃહસ્થતા એ આ લોક સંગ્રામી તપનું જ ક્ષણ તેમ જ મન અને ઇન્દ્રિયોને તાળે કરી ધાતુસંશોધન કરતાં આત્મજ્ઞાન-તત્ત્વજ્ઞાન પાગી મોક્ષે જવું એ પરલોક સંગ્રામી તપનું ક્ષણ છે.

૭૬ ચમત્કારીક અધ્યાત્મિક યોગી પુરુષને જનસમુદ્ધ સત્ત્વ સ્વરૂપમાં પૂર્ણપણે તેમની હયાતીમાં પ્રાયે કદીયે પીછાની શક્યો નથી. અર્થાત્ તેવા યોગીનો અભાવ થયા પછી જ જાણી શકે છે.

૭૭ જે પુરુષ પોતાના કરતાં નીઃસંશય શ્રેષ્ઠ છે તેનો સત્કાર કરવાથી પોતે જ શ્રેષ્ઠ બને છે.

૭૮ પૂજ્ય-વડીલ વર્ગે કરેલું અપમાન સાડું. પરંતુ નીચ જનોએ કરેલો સત્કાર સારો નહીં. કારણ આરોગ્યતાથી

અથવા ણીવતની ભુલનું પરિણામ છે. જો આપણી પોતાનીજ ભુલ હોય તો તેનું જોખમ આપણા પોતાને જ શીર છે. અને જો ણીવતની ભુલ જાણાય તો વાણનું જે આ ભાગમાં તમારે માટે જે વસ્તુ સ્થિતિ નીર્માણ મધ્ય છે તેને માટે તમે લાયક નથી. અને તે સ્થિતિ-માંથી તમેને ફાંટી કાઢવાનું પ્રયત્નથી જ નહીં થઈ ગયેલ છે.

૭ જો અદ્વિભાત્યથી તમે જાણી જવા પામે તો બાગ્યની જ આનુકુળતા સમજવી.

૮ પૃથ્વીનાં પેટમાં અને સાગરનાં તળીઆમાં ફીર, માલેક, રત્નોનો અમૂલ્ય ખજાનો પડેલો છે. તેનાં અંધકારમય ખુણાઓમાં પુન્યનાં પ્રદાશનાં એક અમુક ફીરણની સહાયતા મળવાથી જ બાગ્યવાન મનુષ્યો તે દેખી શકે છે. (પ્રાપ્ત કરી શકે છે)

૯ આ પરિશીલનવાળી દુનીઆના પ્રવાહમાં મૃત્યુનો પ્રવાહ અળાંક વહેતોજ રહેવાનો છે. માટે દોષની પણ રાહ, વાટ ન જોતાં, પોતાનો વળત આવે (બાગ્યનો ઉદય થાય) ત્યારે પોતાના જ હાથે દ્રવ્યનો સફળ ઉપયોગ કરી લેવો. એક ઘડીનો પણ વિલંબ કરવો નહીં.

૧૦ ઠંઠે પ્રાણ આવેલાને (અવસરે આપેલું) દક્ષત એક જ અમલો પાણી અમૂલ્ય જીવંતી બચાવે છે. અર્થાત્ જીવન દક્ષવી રાખે છે.

૧૧ કુદરતના નિયમોરૂપી મહાસાગરમાં વ્યક્તિઓનાં અમર નામ માત્ર પરપોટા સમાન છે.

૯૨ કર્ણ નિલાપની ઉત્પત્તિ હુઃખરાગર સિવાય ગંભીરી નથી. અને તે સહૃદય મનુષ્યોનાં અંતઃકરણ દ્રવીભૂત કરે છે.

૯૩ સંગીત એક વશીકરણ મંત્ર છે. હુઃખને ભુલાવે છે અને વિનોદપૂર્વક મનમાં આલસાદ ઉત્પન્ન કરે છે.

૯૪ સ્ત્રીઓનો, બુદ્ધિવિલાસનો અને હંભી પુરૂષના દંભનો પ્રક્ષા પણ પત્નો મેળવી શકતો નથી.

૯૫ સ્ત્રીઓનું સ્વતંત્ર વર્તન તે પોતાના કુળરૂપ અંદ્રનાં કલંક સમાન છે.

૯૬ કુલીન કાંતાઓએ કુડપ્રયોગ કરવો તે લજ્જાનું સ્પર્ક છે.

૯૭ ઉચીત કાર્ય કરતાં શીયળની રક્ષા થતી હોય તો સ્ત્રીએ કરેલ કુડ પ્રયોગ અપવાદ તરીકે જાણવો.

૯૮ દરેક વિદ્વાન, કળાજ્ઞ, તરૂણ પુરુષે પોતાના કર્મની પરીક્ષા કરવા વિદેશ વિચરણું જોઈએ. કારણ પુરુષની સત્તા દિવ્ય છે. તે સત્તાનો ઉપયોગ કર્યા સિવાય સંતોષ માની જેસી રહેનારા તથા જન્મભૂમિ અને જન્મગૃહના (ઘરના) મોહને વશ થનારા કાયર પુરુષો પોતાના જીવનની ઉન્નતિ કરી શકતા નથી. તેઓનું જીવન પ્રમાદમાં જ લય થઈ જાય છે.

૯૯ જ્ઞાન, કળા, હુન્નરનું જાળ (આવડત) પ્રાપ્ત થયા છતાં અને અનુકૂળ સામગ્રી, સહાય મળ્યા છતાં જેઓ આત્મોન્નતિનાં કાર્યો કરતા નથી. તેઓનાં તથા અધમ

સેવા વૃત્તિનો સ્વીકાર કરી ભાગ્યનો વિકલ્પ કરનારા તથા પારકા ભાગ્ય ઉપર જીવનારાનાં જીવન અનિશ્ચય. સ્તનની જેમ વૃદ્ધા બાળવા.

૦૬ લક્ષ્મી એ ચમત્કારી વસ્તુ છે. તેનાથી સારાં અને ખરાબ બંને કાર્યો થાય છે. માનવ હૃદયને લોભાવનારી લક્ષ્મી જ છે. લક્ષ્મીથી આકર્ષાયેલા લુબ્ધ પુરુષો સર્વ પ્રકારનાં અકાર્યો કરવા તત્પર થાય છે. લક્ષ્મી શું નથી કરતી ? એ ચપળાનો પ્રભાવ અવર્ણનીય છે તે જેમ પ્રાણને પોષણ કરનારી છે તેમ જ પ્રાણ હરણ કરનારી પણ છે. લક્ષ્મીની લહેરમાં લુબ્ધ થયેલાઓ પ્રાણનો ત્યાગ કરવા પણ તત્પર થઈ જાય છે.

૦૭ પૂર્વભવમાં કરેલાં શુભ યા અશુભ કર્મોના ઉદયથી સંયોગો બદલાઈ જાય છે અને સંયોગો બદલાવાથી કારણવાસી આત્માના ભાવ પણ બદલાઈ જાય છે.

૦૮ મનની શુભ ધારણા છતાં અશુભ કર્મના ઉદયથી અશુભ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરાય છે.
અને જીવ અશુભ કર્મનો બાંધ પાડે છે.

૦૯ ઉપર પ્રમાણે થવામાં કાળનો પ્રભાવ નથી. ખાસ કારણભૂત તો પૂર્વકૃત કર્મ જ છે.

૦૧૦ પૈસાદારનાં કુળમાં જન્મ, કઠર બાળનાર સ્વામી, દક્ષિણ દિશાનો પવન, વિદ્વાનોની સોળત અને સુનમ્ર વનિતાનો સંયોગ પૂણ્યશાળીને જ પ્રાપ્ત થાય છે.

૩ કોઈ વખત જીવનની એકાદ ઘટનાં જીવનનાં બહેણની દીશાને ફેરવી નાંખે છે. કોઈ વખત કુદરતની એકાદ શિક્ષા જીવનનું ધ્યેય બદલી નાંખે છે. કોઈ વખત દુઃખનું એકાદ મોજી સહવિચારરૂપી કોઈ અમુદ્ય રત્ન મહાસાગરના ઉડાણમાંથી બહાર કીનારે લાવી સૂર્યના પ્રકાશમાં સુકી દે છે. કોઈ વખત પવનનો એકાદ સુસવાટો દુર્મતિના દીપકને સદંતર ઓલવી નાખે છે.

૪ જે સમયથી, જે મુહૂર્તથી રાજસત્તા (રાજમદ, ધનમદ, વિદ્યામદ વિગેરે) ઉદ્યત અને અવિચારી બને છે. તે જ સમયથી એ મદથી વિનાશનાં બીજ રોપાય છે એ બીજ પોતાના ઉદરમાં ધરાવનારી ધરા (પૃથ્વી) માટે સત્તાનો મદ ખાતરનું કામ કરે છે. ક્રોધ ત્યાં અગ્નિને બદલે પાણીનું કામ કરે છે. એ રીતે એ બીજ વિનાશ રૂપી વૃક્ષનું રૂપ ધારણ કરે છે. એ વૃક્ષનાં ફળ કડવા અને કોઈ વખત પ્રાણનો ઘાત કરનાર પણ નીવડે છે.

૫ જ્યારે શ્રીમંતો ગરીબોનાં આંતરની વ્યથા વાંચતા શીખશે, તેમનાં મનોરથો વધાવતાં શીખશે, તેમના આશીર્વાદમાં પોતાનું કલ્યાણ સમાયેલું નીરખશે અને તેમની આશા પૂર્ણ કરવામાં પોતાના જીવનનું સાદૃશ્ય ગણશે ત્યારથી જગતનાં અર્ધાં દુઃખો દુર થઈ જશે.

૬ સર્વ સ્થળે જયની ઈચ્છા રાખવી પરંતુ પુત્ર તથા શીષ્યથી તો પરાલભ્ય હૃદયવો.

મોટા ઘરમાં પણ પ્રકાશ પાડે છે. જરાક જેટલું કટુ ભાષણ (મર્મવચન) મહાન્ મર્મ સ્થાનને પણ વીંધી નાળે છે. નાનો મંત્ર મોટા દેવ-દાનવોને પણ તાળે કરાવી દે છે. અને નાના પત્રથી મોટા મેલાપ જેટલો આનંદ ધાય છે. માટે ખરેખર લઘુતામાંજ પ્રભુતા રહેલી છે.

૨૩ એક લોભીયા માણસે ઉનાળાની રૂતુમાં પોતાના હાથની મુઠીમાં એક રૂપીઓ રાખેલો હતો. તેના હાથમાં પસીનો થયો. ત્યારે લોભીયાને મનમાં એમ થયું જે રૂપીઓ રહે છે તેથી તેણે રૂપીઆને ઉપદેશ આપ્યો કે-હે રૂપીઆ ! તું અકળાઈ જઈ અશ્રુપાત કરી તારું શરીર શા માટે બાળે છે ? તું તો મને મારા માતા પિતા કરતાં પણ વધારે પ્રીય છો. વળી જો તું કેાઈ દાતારનાં હાથમાં પડ્યો હોત તો આમ તેમ અથડાયા કરત અને તને આરામ મલત નહીં. અત્યારે તો તું મારા હાથમાં પડ્યો છો. માટે હિંમત હારી જા મા. કારણ-હું જીવતો છું ત્યાંજી તો તને ડાટી રાખીશ અને મુસીબતનાં વખતમાં પણ વટાવીશ નહીં. એટલુંજ નહીં પણ હું જ્યારે મરી જાઈશ ત્યારે પણ મારા છોકરાને એજ પ્રમાણે કરવા બલામણુ કરતો જઈશ. માટે તું રે મા !

૨૪ શુકનશાસ્ત્રીનાં જ્ઞાનનાં બળે માર્ગમાં પ્રવાસીઓના માણુ બચે છે.

૨૫ લાલ કરનાર કે ગેરલાભ કરનાર શુકનતું કળ એવું.

અને શરીરને દેશવવા માટે શુદ્ધ અન્ન-પાનાદિકની જરૂર પડે છે. માટે વિચક્ષણ પુરુષોએ ધર્મોપદેશ દાન દેવું. (શુદ્ધ અન્નપાણી-વસ્ત્ર-પુસ્તકાદિક આપવું તે ધર્મોપદેશ દાન કહેવાય છે).

૧૩૬ આયુષ્ય ક્ષીણ મતા આવે છે ત્યારે ઔષધ, મળી, મંત્ર, તંત્ર, શસ્ત્રપૂજનાદિક કાંઈપણ સદાય કરી શકતાં નથી.

૧૩૭ કર્મરૂપી ગણીતશાસ્ત્રી પ્રસ્તાવની (બંધાતા શુભા-શુભ કર્મોની) ગણતરી સત્યરૂપે કર્યા જ કરે છે.

૧૩૮ સુપાત્રને આપેલું ગમે તેવું પ્રાચુક્રાન્ત મનુષ્યનાં ભાવીધ્યના વૈભવનો જ હેતુ છે.

૧૩૯ કર્મરૂપી શ્રીદ્વયશાસ્ત્રી પોતાની મંદિરા મુજબ સ્ત્રી કે પુરુષનાં રૂપો છવને સમર્પે છે.

૧૪૦ દરેક કાર્યમાં લોભ છે તે મુખનું કારણ છે અને સંતોષ છે તે મુખનું કારણ બતાવવું.

૧૪૧ જ્યાં શુદ્ધ મંદિરા હોય છે ત્યાં માર્ગ મળી શકે છે. તમારા ક્ષાયને જે કાંઈ કરવાનું મળે તે તમારી સધળી શક્તિ પૂર્વક કરો.

૧૪૨ તમારા પોતાના જ પુરુષાર્થ ઉપર આધાર રાખો. જે તમે મહેનત કરી શકો તે કોઈની સદાય કે સખાવતો ઉપર આધાર ન રાખો.

૧૪૩ પૈસા નહીં. પણ પૈસાની તૃષ્ણા જ બધા અનર્થનું મૂળ છે.

- ૧૪૨ દેખાવ અને મંદગતની માન્યતા ન કરે. માંદા માણસોને નિમીષા સુધારવા જેવાં વસ્તુ આપવાં જોઈએ છે.
- ૧૪૩ શાસનની દીવાના થવી અવધાનતા માટે કપાતરને પણ દાન જેવાં એવો નિયમ છે.
- ૧૪૬ દુરાશક્તી-કદાશક્તી મનુષ્યો સંવેદતામયી કે નરમાશક્તી આદ્યમાં આવતાં નથી. માટે જોઈએતાનું આપધ “દીલું સુકવું” એ જ છે. અર્થાત્ “વાર્ગો ન કરે તે કાર્યો કરે.”
- ૧૪૭ અલ્પમતિ મનુષ્યોને યોગ્ય વખતે-સમયે-યોગ્ય વિચાર કે ઉપાય સૂઝતો નથી-જેથી નવનું તેર થઈ જાય છે.
- ૧૪૮ જે શિક્ષા કરવાને જ લાયક હોય તેની સાથે સમજાવટ કરવી લાયક નથી.

૧૫૩ “ કાગને બેસવું ને ડાળનું પડવું ” એમ કેટલીક વખત ઉદ્યોગ નથી ફળતો પરંતુ સમય જ ફળે છે.

સમય સમય બળવાન, નહીં પુરુષ બળવાન;
કાળે અર્જુન હુંટીયો, એહી જ ધનુષ્ય એહી જ બાણ.

૧૫૪ શક્તિવાન સ્વામીના સેવકો કદી શક્તિહીન હોય જ નહીં.

૧૫૫ નવી વસ્તુની પ્રાપ્તિથી જેટલો હર્ષ થાય છે તેથી સવિશેષ હર્ષ ખોવાયેલી વસ્તુ હાથ આવવાથી થાય છે.

૧૫૬ વિવેકી મનુષ્યો પોતાના પ્રિય જનોને આનંદ પમાડવામાં લેશ માત્ર વિલંબ કરતા નથી.

૧૫૭ સજ્જનમાં સદ્ગુણો હોય છતાં દુઃખનો નથી તેમ કહે અને આછતાં દોષનું આરોપણ કરે તેનાથી જે દુઃખ સજ્જનને થાય છે તે દુઃખ મહાસાગરનાં નીર પણ શોષી લે છે તો મનુષ્યનાં હૃદયની તો વાત જ શી કહેવી ?

૧૫૮ આળી દુનિયાભરમાં જોઈએ કે લક્ષ્મી, ધન, કીર્તિ, કોઈને પણ સાહસ, ઉદ્યમ કે પરાક્રમ સિવાય પોતાની મેળે આવીને વસી નથી. બુદ્ધિ અને બળ ગમે તેટલાં હોય પણ જ્યાંસુધી કેડ બાંધીને લક્ષ્મીની પાછળ ન પડે ત્યાંસુધી તે હંમેશાં તમારાથી દૂરને દૂર જ રહેવાની છે.

૧૫૯ મુત્સદ્દીના કથનનો આશય સમજવા માટે મુત્સદ્દી થવાની ખાસ જરૂર છે.

- ૧૬૦ ગિલાના સરકાર પાસેના માનુષ્યની નિર્ભયશક્તિ તરફ સમરણશક્તિનો મને બાંધે તોય ગાય છે.
- ૧૬૧ સરકારનો કાલ્પ. માનુષ્યો પોતાની પગલાંને સહન કરી શકતા નથી. તેઓ તો નિંદાથી જ નધ પ્રકાશે છે.
- ૧૬૨ દરેક સુખ્ય મંત્રીઓ કે કારબારીઓ સત્ય અને ગતતા, સંબંધમાં જાની ગમેલી, જાનતી અને જાનવાની દરેક ઘટનાથી જાણીતા સંદેહો જેમજે તો જ તેનાથી કારબારો થઈ શકે છે.
- ૧૬૩ કેટલીક વખત કાર્યવશાત્ સુક્ષ્મપ્રયુક્તિથી નિર્જાળ મનુષ્યો સળળ મનુષ્યોને હરાવવા શક્તિમાન થાય છે.
- ૧૬૪ અનુચિત કાર્યનો પ્રારંભ, સ્વજનોની સાથે વિરોધ, જાળવંતની સાથે સ્પર્ધા, અને દુષ્ટ સ્ત્રીજાતનો વિશ્વાસ આ ચારે મૃત્યુના દ્વાર જાણવા.
- ૧૬૫ સાહસ અને ધીરજ એ ઉભયમાંથી છેવટે ધીરજ વિજય અપાવે છે.
- ૧૬૬ જીવનની શરૂઆત અધમતાના માર્ગે (અધર્મના માર્ગે) થયા પછી તેને ધર્મમાર્ગ ઉપર લાવવાનું કાર્ય ઘણું મુશ્કેલ છે.
- ૧૬૭ કેટલીકવાર એવું પણ બને છે કે જે માણસ જહુ પાપી હોય છે તે ધર્મી અને દુરાચારી હોય છે તે સદાચારી અને જે જહુ શયતાન હોય છે તે સાધુ બની જાય છે. એટલું ખરું કે માનુષી જીવનમાં

આવું પરિવર્તન કોઈ આકસ્મિક ઘટનાથી જ બનવા પામે છે. કારણ પ્રકૃતિ કે કર્મનો આ કોઈ સર્વ-માન્ય અબાધિત નિયમ નથી.

૧૬૮ જીવનમાં દુઃખમાંથી સુખ મેળવવાના સંયોગો વારંવાર આવતા નથી. અનુદૂળ સંયોગ અને સમયને જે શુભાવે છે તે પાછળથી પસ્તાય છે.

૧૬૯ લવિધ્યની ચોક્કસ વાત સર્વજ્ઞ વિના કોઈ જાણી શકતું નથી. પરંતુ વર્તમાન સંયોગો ઉપરથી લવિધ્યમાં શું બનશે એવી કલ્પના તો ડહાબા માણસો કરી શકે છે.

૧૭૦ સંસારી માણસનું કર્તવ્ય સમાજ અને દેશની ઉન્નતિ માટે સતત પ્રયાસમાં રહેવાની સાથે ધર્મનું પાલન કરવાનું છે અને સાધુઓનું કર્તવ્ય ધર્મના રક્ષણ સાથે આત્માનું કલ્યાણ કરવાનું છે. સંસારી અને સાધુમાં એટલો ભેદ છે અને એ ભેદમાં જ એકબીજાનું મહત્ત્વ રહેલું છે.

૧૭૧ વિદ્વાનોની સલામાં સારાં વચનો બોલતાં ન આવડે તો મૌન ધારણ કરવું.

૧૭૨ કોઈમાં માનસિક બળ હોય તો કોઈનામાં શારીરિક બળ હોય તેથી સદ્ ઉપાય જાણનારનું (અવસરોચિત ઉપાય જાણનારનું) આ પૃથ્વી પર લેશ પણ અનિષ્ઠ થતું નથી.

૧૭૩ સારાં પુસ્તકોનાં વાંચનથી બુદ્ધિ વધે છે. પરંતુ આધ્યાત્મિક બળ તો અભ્યાસથી જ વધે છે. જેવી રીતે

૧૮૧ ચોમ અને દોમ (મનની દુનિયા અને નિર્વિખિપણ)
 બન્ને વાનાં નિર્ધારે દેવતાના કાર્યમાં છે અને ધર્મિષ્ઠ
 માણસો પ્રત્યે દેવતા વાત્સલ્યભાવ દર્શાવે છે.

૧૮૨ મૃદ અને મિદ આપણુ કરનારી જીવ્ધા (જીભ)
 મમરેનુ ગાય ગ્રમાન મનોર્થાનિજન દુષ્ટને આપનારી છે.

૧૮૩ ગયા માણસે પોતાની જુએ કદી પણ પોતાને અથવા
 પદને વિશે અકુશ કષ્ટ કષ્ટેા નહીં. (આત્માને
 નિર્જાળે અણ્યેા નહીં.)

૧૮૪ જેણે સાર્વજનિક સંસ્થાની વ્યવસ્થાદારી લીધી તેણે
 તેણે અંશમાના આદર્યો પ્રેર્યા નેમજો. પરંતુ ગુપ્તી
 નાળવા નહીં. તેવે વખતે તેમાંથી ખસી જવું (નીકળી
 જવું) વધારે ઉત્તમ છે.

૧૮૫ જે વ્યક્તિમાં પરસ્પર સંજામ ત્યાં મુખી જ રહે છે કે
 ત્યાં મુખી એક બીજાનાં હૃદયમાં દોષદષ્ટિ ઉપજતી નથી.

૧૮૬ વિજ્ઞાતીય શુભોને (જડના-પ્રહમલના શુભોને) દોષ
 રૂપે જોનાર-કહેનાર-માનનાર અને તેનાથી સાચી
 રીતે વિરામ પામનાર વ્યક્તિ ત્યાગી-સાધુ બાબુવેા.

૧૮૭ એક પ્રસંગે એક વસ્તુમાં પ્રતિકુળતાના અંગે દોષ
 દેખાય છે. તેા અન્ય પ્રસંગે તે જ વસ્તુમાં અતુકુળતા
 લાગવાથી તેમાં જ શુભ જણાય છે. માટે જ વસ્તુમાં
 દોષ નથી પરંતુ આપણી દષ્ટિમાં દોષ છે.

૧૮૮ દરેક દેશમાં અનેક પ્રકારનાં ધંધા છે. તેમા ખટપટ

મેસ્મેરિઝમ કરનાર માણસ વિત્તની ઝોદાગતના અભ્યાસથી પોતાનું માનસિક બળ વધારે છે તેમ.

૧૭૪ જ્યારે માણસને ઊધારે લેવાની ટેવ પડી જાય છે. ત્યારે તે પોતાની આવકથી વધારે ખર્ચ કરવા લાગે છે. તેનું પરિણામ સાડું આવતું નથી. આ એક નાની વસ્તુ છે. પણ જીવનમાં આનું ભારે મહત્વ સમાયેલું છે.

૧૭૫ દરેક વિચાર શક્તિથી ભરેલો છે જે વળત આવતાં કાર્યરૂપે પ્રકાશીત થાય છે.

૧૭૬ આધ્યાત્મિક શક્તિ સંગ્રહ કરવાનો સૌથી સારો નિયમ દરેક પ્રાણીનું કહ્યાણુ ચિંતવણુ તેમાં છે.

૧૭૭ મન છે તે મહાન્ સૃષ્ટિ કર્તા છે. જે મનુષ્ય સંકટપને દ્રઢ કરે છે તેને અનુકૂળ પરિસ્થિતિ પણ તૈયાર થઈ જાય છે.

૧૭૮ મનુષ્યોના વિચારો પ્રેમભાવથી બળવાન થાય છે. અને ઈર્ષ્યા, દ્વેષ તથા સ્વાર્થબુદ્ધિથી નબળા બની જાય છે.

૧૭૯ બીજાના હિતનું ચિંતવન કરવું તે આપણને સમાજમાં પ્રતિષ્ઠિત બનાવે છે. જેનાથી આપણું જીવન સાર્થક અને સુખી થાય છે.

૧૮૦ બાળક સાથે મિત્રતા, વિના કારણ હાસ્ય, સ્ત્રીઓ સાથે વાદ-વિવાદ, દુર્જનની સેવા, ગર્દભનું વાહન અને સંસ્કાર વિનાની હલકી વાણી એ છ બાબતથી મનુષ્ય લઘુતા પામે છે.

૧૯૫ નૃપમાં અને યુવતિમાં (સ્ત્રીમાં) સ્થિરત્વ જેવું
ભાગ્યે જ હોય છે.

૧૯૬ મંત્ર, તંત્ર કે ઔષધીઓ સાધવામાં તપસ્વી પુરુષ
કે સ્ત્રી હોય પણ દૃઢતાથી સાધે તો તેનો પ્રભાવ
પ્રાપ્ત થાય છે.

૧૯૭ અંતઃકરણની શ્રદ્ધાપૂર્વક કરેલી આરાધના, સેવા કોઈ
દીવસ પણ નિષ્ફળ જતી નથી.

૧૯૮ પોતાનું જીવન, પોતાનું ધ્યેય, પોતાની પ્રગતિ કઈ
દિશામાં જાય છે અને તેને કઈ દિશામાં લઈ જવાની
જરૂર છે તે દરેક જાણત પ્રથમથી જ વિચારી રાખ.

૧૯૯ જગતમાં રહી અનેક પ્રકારનાં દુઃખો સહન કરવા
કરતાં પણ સફળથી તથા વિનયવાનના વીરહનું દુઃખ
સહન કરવું જાહેર જ મુશ્કેલ છે. માનવીની નીરોગી
કાયા છતાં વિરહ એ કુદરત તરફનો છુપો માર છે.
(ક્ષયના રોગની જેમ)

૨૦૦ દુઃખરૂપી કાળા વાદળામાંથી સુખરૂપી સૂર્ય એકદમ
પ્રગટી નીકળતાં વાર લાગતી નથી, (ઉત્તમ પુરુષને
પોતાના લોકોત્તર આચારથી દુઃખ પણ સુખ
આપનાર થાય છે.)

મુખ્યકરણીમાં સંયોજન કરીને નવા ધન મળતું રહે
તમામ પુરુષશાસ્ત્રીને જ પાપ નાશ છે.

૨૦૨ શ્રીમંત કે રંધ હરેને અનાપારી વળને માટેના વસ્ત્ર
મોન (મરણ)નાં વારંટ લાગ પડશે. માટે મળેલી
લક્ષ્મી કે જ્ઞાનપ્રદિનો સદાચાર, આત્મકલ્યાણ કે
શાસનસેવામાં જરૂર કરી લેજો.

૨૦૩ પૈસા વિનાનો સંસાર અને ઝાળા વિનાનો કંસાર
જાને જરાજાર ન્તાજી.

૨૦૪ યૌવનાવસ્થા એવી ઉદ્ધત અને તોફાની વસ્તુ છે કે
જેનાથી મનુષ્ય દરેક પ્રકારનો અગવડનામાં છતાં
અનેક વ્રતનાં અનર્થો કરી નાખે છે.

૨૦૫ યૌવનાવસ્થાની ઉદ્ધતાઈને સમજી, જ્ઞાની અને ધર્મતા
જાણુ મનુષ્યો કાળુમાં રાખી પરમાર્થનાં કાર્યોમાં એને
ખેંચી જઈ માનવ જીવન સફળ કરે છે.

૨૦૬ મનુષ્યો જેમ સુખ લોગવવા તૈયાર થઈ જાય છે તે
દુઃખલોગવવા પણ તૈયાર થવું જોઈએ (શીખવું જોઈએ).

૨૦૭ સદાચારી નિર્દોષ મનુષ્યોના ઉપદેશનાં અલ્પ વચનો
પણ સામા માણસને ચમત્કારીક રીતે અસર કરે છે.

૨૦૮ જે વાત ભવિષ્યના પડદા પાછળ ભરાઈ રહી હોય એવી
જાણતનો વિચાર કરી ખેદ કે હર્ષ કરવો નકામો છે.

૨૦૯ મનની ઇચ્છાઓ-વિચારો કરતાં એના પરિણામ

અગર કાર્ય શુદ્ધ જ રૂપ લે છે. (એની અનુભવે જ ખબર પડે છે.)

૨૧૦ લક્ષ્મી કાંઈ મહેનત, મજુરી કે કમાયે આવતી નથી. એ તો નસીબ દ્વારા ત્યારે ઉધા દાગ પણ આવળા પડે. ધૂનમાંથી રત્ન જડે. લક્ષ્મી દાદગા વગ ત્યાંથી લક્ષ્મી નીકળી પડે. એ તો પૂર્વોપાદર્શ કમની કમાળી છે.

૨૧૧ જગતમાં એને જ દુઃખ છે કે-જના મનમાં વાસનાઓ-આશાઓ-અને મનનાઓ અધુરી રહેલી હોય છે.

૨૧૨ મનુષ્યની મનનાઓ સુખના અનેક સંદેશ-વાક્યો દર્શવી ત્યારે સુદી જ દોશાઓમાં વધી વધે છે ત્યારે વિધાનાતું વિધાન એનાથી જગતમાં ઘણું નિરાશું જ હોય છે. એના કાંઈને કાંઈ નખરા મનુષ્યને દુઃખ લગાવ્યે જ વધે છે.

૨૧૩ સૂર્ય અને ચંદ્રના ઉદય તથા અસ્તના કમાનુસાર જેનો જન્મ થાય છે તેનું મૃત્યુ પણ અવશ્ય થાય છે. પ્રકૃતિનો એ અટલ અને અચળ નિયમ છે.

૨૧૪ નિઃસ્વાર્થી ગુરુ ધક્કો મૂકેને લાજ જ ધયાનો સંગવ છે. મહાત્માના સમાગમથી દૈવ અનુકુળ છતે ગેરલાભ હોય જ નહીં. પણ એના નિઃસ્વાર્થી સંતપુરુષનો સમા-ગમ થયો તે જ આ દુનિા જગતમાં મહા પુણ્યની નીશાની છે.

૨૧૫ ટમ ટમ, ધીમે ધીમે વરસાદ વરસ્યા કરતો હોય, વિજળીના ચમકારા અને મેઘરાજના ઘણાકાની ગર્જના

પુન્યકરણીમાં ઉપયોગ આવે તેવું ધન મળવું આ તમામ પુણ્યશાળીને જ પ્રાપ્ત થાય છે.

૨૦૨ શ્રીમંત કે રંક દરેકને આજ્ઞાધારી વળતે નોટીસ વગર મોત (મરણ)નું વારંટ લાગુ પડશે. માટે મળેલી લક્ષ્મી કે જ્ઞાનબુદ્ધિનો સફળ્ય, આત્મકલ્યાણ કે શાસનસેવામાં જરૂર કરી લેજો.

૨૦૩ પૈસા વિનાનો સંસાર અને ગોળા વિનાનો કંસાર બંને ધરાળર જાણુ.

૨૦૪ યૌવનાવસ્થા એવી ઉદ્ધત અને તોફાની વસ્તુ છે કે જેનાથી મનુષ્ય દરેક પ્રકારની સગવડતામાં છતાં અનેક જાતનાં અનર્થો કરી નાખે છે.

૨૦૫ યૌવનાવસ્થાની ઉદ્ધતાઈને સમજી, જ્ઞાની અને ધર્મના જાણુ મનુષ્યો કાળમાં રાખી પરમાર્થનાં કાર્યોમાં એને ખેંચી જઈ માનવ જીવન સફળ કરે છે.

૨૦૬ મનુષ્યો જેમ સુખ લોગવવા તૈયાર થઈ જાય છે તેમ દુઃખ લોગવવા પણ તૈયાર થવું જોઈએ (શીખવું જોઈએ.)

૨૦૭ સદાચારી નિર્દોષ મનુષ્યોના ઉપદેશનાં અદ્ય વચનો પણ સામા માણસને ચમત્કારીક રીતે અસર કરે છે.

૨૦૮ જે વાત ભવિષ્યના પડદા પાછળ ભરાઈ રહી હોય એવી જાણતો વિચાર કરી ખેદ કે કુર્પ કરવો નકામો છે.

૨૦૯ મનની ઇચ્છાઓ-વિચારો કરતાં એના પરિણામ

યતી હોય, શીતળ વાયુની લહરી મુસાફરોના પાર-
શ્રમને દૂર કરી ચિત્તને પ્રસન્ન કરતી હોય, પાણીવડે
કરીને લીલો કલાર જેવો દેખાવ થઈ રહ્યો હોય તે
અવસરે જળ પ્રવાહવડે આર્દ્ર થયેલો સુંદર દેખાવ
દુઃખમાં ગમગીન થઈ ગયેલા મનુષ્યહૃદયને પણ શાંત
જનાવી આનંદના હીંડોળામાં હુલરાવે છે. જગતના
પ્રત્યાઘાતથી આળું થયેલું જીવન જો ઘડીક તો દુઃખને
વીસરી જાય છે.

૨૧૬ દુઃખી માણસને દુઃખ થકી ઉદ્ધાર કરવાને માટે શકુન-
શાસ્ત્રીનું જાણપણું ઘણું જ ઉત્તમ છે.

૨૧૭ જગતમાં જે સમજી મનુષ્ય હશે તે લક્ષ્મીની અપજા
ગતિનો ફટકો લાગતાં જ સાવધાન થઈ લક્ષ્મીની
પ્રાપ્તિનો સદ્ ઉપયોગ કરી પોતાનું જીવન સાર્થક કરશે.

૨૧૮ મનુષ્ય વિચાર કરીને કામ કરે છે. છતાં દૈવ પ્રતિકુળ
થતાં મનુષ્યની બુદ્ધિને વિપરિત કરી એવો ફટકો
લગાવે છે કે તે ાગચારો હતાશ થઈ પસ્તાવાના
અમુદ્રમાં કેટલોક કાળ ગોથાં ખાધા કરે છે.

૨૧૯ આખા જીવન પર્યંતમાં મનુષ્યને ભાગ્યની કોઈક જ
વખત અમૃત્ય પણ હાથ લાગી જાય છે. જેથી તેના
ભાગ્યનો પાછો ફરી જાય છે. તે પછી તો પૈસો પૈસાને
પેદા કરે છે. આવી અમૃત્ય તક વારંવાર મળતી નથી.

૨૨૦ કોઈપણ કાર્ય સિદ્ધ કરવામાં અવસર (દેશ, કાળ,
કેન્દ્ર) નો મહેનુરો વિચાર કરવો. તોજ સિદ્ધ થાય છે.

૨૨૧ વિચારી જુઓ-કેમ જેવી નગરી છત્રવાની છે, પગલે
સમુદ્ર તરવાનો છે, રાજ્ય કોંઈ પ્રળય થતું છે, લશ્કરમાં
સદાય કરનારા પાંદરાઓ છે, તથાપી રામે રાવણના
કુળનો વિનાશ કર્યો. માટે જ પરંપરા મોટા પુરુષોને
તો સત્યમાં જ પરાક્રમ રહેતું છે. પરંતુ સાધનોમાં નથી.

૨૨૨ અધમ, દુર્જન પુરુષોને પોતાના અછતાશુભોની ચત્તી
પ્રશંસા રૂચે છે. પરંતુ ઉત્તમ મનુષ્યને તો પોતાના
છતાશુભોની પ્રશંસા પણ રૂચતી નથી.

૨૨૩ અંતઃકરણની શુદ્ધિ અને મનની પવિત્રતા એ માનવ-
જીવનમાં આત્મ-સોપાન ઉપર ચઢવાને અગત્યની
વસ્તુઓ છે. પરંતુ અંતઃકરણને શુદ્ધ અને મનને
પવિત્ર રાખવા માટે બાહ્યાંગારની પણ જરૂર છે.

૨૨૪ દેવના ઉદ્ધારનો અને સમાજ, ધર્મ અને શોકના
દેશાલુનો આધાર તે તે સમયના નાયકો તથા અનુ-
યાયીઓનાં દર્મ ઉપર રહેલો છે. નહીં કે દેવજ
સેવાપરાયણ જીવન ગુન્ધરનાર વ્યક્તિ ઉપર.

૨૨૫ આ માનવ જીવનનો હેતુ સર્વ શુભ અથવા અશુભ
કર્મોનો ઇચ્છ કરી આત્માને પરમાત્માના પદે પહોં-
ચાડવાનો છે અને તે હેતુને લક્ષમાં રાખી બધાં
કર્તવ્યો કરવાનાં છે.

૨૨૬ ચરીરનો ધર્મ નાથ પામવાનો છે. તો તેને સમય
આવ્યે તેના ધર્મને વથ વર્તવા દેવું જોઈએ.

૩૬ ખાળકોની બુદ્ધિને આપણી બુદ્ધિની જેડીઓમાં કે
ન કરવી.

૩૭ ધ્રાવકની દયાનું નીચામાં નીચું જિંદુ નિરપરાધી ત્રર
છવને નિરપેક્ષ બુદ્ધિએ સંકલ્પીને ન મારવાગ
આવીને અટકે છે. એટલું પણ જો ન જની શં
તો એ માનવી પશુથી પણ ઉતરતી પાયરીએ
જઈ પડે છે.

૩૮ મોહાના ગોળલામાં જેઠેલી છદ્ધાગામી (છલ
છવનમાં ભારે અગત્યનો ભાગ ભજવે છે. માત્ર તેન
પર તેના માલીકનો કાળુ હોવો ઘટે છે.

૩૯ જન્મ, જરા અને મૃત્યુ એ ત્રણે અવસ્થામાંથી પ્રત્યે
પ્રાણીને પસાર થવું પડે છે. એ આ સંસારને
અખાધિત નિયમ હોવાથી કેમ આમજનના જન્મથી
કિંવા મૃત્યુથી તત્ત્વના જાણકાર પુરુષોને બહુ હર્ષ કે
બહુ શોક થાય એ કેવળ અયોગ્ય જ ગણાય.

૪૦ લાંબો વખત સત્તા લોગવવાને લીધે ભૂતકાળનું વિસ્મરણ
થઈ જાય છે અને મિત્રો જાણે તાબેદાર હોય તેવું
માન થઈ જાય છે.

૪૧ એક જ ચીલામાં વહાા જતાં મન ઉંડા ચીલા જેવા
થઈ જાય છે. જેમ મન વધારે મોટું તેમ તેમાં
ચિંતા વધારે ઉંડી પડે છે. આવા ઉંડા અને જુના
ચીલામાં ખુંચી ગયેલા ગાડાને બહાર કાઢવા માટે
માણસને નવા તાલ મનની ખાસ જરૂર છે.

સફળતાએ કુદરતની અવજા મળે. કુદરત વિદ્યાથી
તે વિજ્ઞાન ! દાદની પામમાલી અને માનવસંસ્કારતાનો
યશ તને જ મળે છે. ને તે તને જ સુખારથ.

૨૬૪ આ જમાનાની આંતરીક જોડેની અને આવેશને કારણે
મન અને ગરીબની સંપત્તિ નિરાંત, નિરુત્તિ કે આરા-
મનો કોપજોગ મનુષ્ય આગેજ પામતા રહે.

૨૬૫ જાદુરના વ્યવસ્થાની કસમાં મળીતાર અસંતોષ અને
પામરતા જોઈ નજરે જોવારને લાગે છે

૨૬૬ દુનીયાનાં સુખોનો તારા કરનારે આમી મોટું કારણ
માનવીક અજાણ છે.

૨૬૭ પરચો ઉપર કુદરતે કરનારને અભિગારી પ્રદેવા કરતાં
પરચાં વસ્તુ માત્ર પર કુદરતથી જોનારને અભિગારી
મળવામાં આવે તો અસંખ્ય સ્ત્રી-પુરુષોનાં હૃદયો
વેરાન, દુઃખી અને દોડી જાયો.

૨૬૮ માણસોનો સંયોગ મવાનું નાનામાં નાનું ક્ષેત્ર કુટુંબ
છે. સમાજ જે કુટુંબને લગતા અને ધર્મોના જાંધ-
નોથી જકડી રાખે છે.

૨૬૯ પછાળનાં માણસો ખુશામતને આધીન હોય છે. અને
નિયુક્ત મુતારાઓ તેના લાભ લે છે, જેની ખુશામત
કરવામાં આવે છે તે માણસ સ્વઅભિમાનથી અંધ
બની જાય છે.

૨૭૦ આમા માણસમાં નજળો સુદો ક્યો છે તે જાણી લઈ

૨૬૦ દેસનું સમય ફીટ બંને મળે તો સમજાવે તેમજ
ઉપર બાંધાયેલ મળે તો

૨૬૧ જે સમયે આજના સમયમાં મોટા અધિકારીઓમાં
સામ્યકર્તા પાસેનો કાર્યકોર્મ, અનુમતિ, સીમા તે
કામ કરવાની આવડત, અનુમતિનું અને અનુમતિ
વિવેકને વાળી તેવાનો દુશ્મનતા દેવા તે સમય સાંભળી
વળત સુધી આતે છે.

૨૬૨ સમયના સુખ્ય અધિકારીઓ અને તેની ટીકાઓ સામે
આંત અને સહભાગી જેવાનો દેવ, દરેક સમાજોને
ઉદ્દેશ સહાદરસંપત્તિ થતો દેવા ત્યાંસુધી સત્તા વાપર
સ્વાની અનિચ્છા, સર્વેના હક્ક ઉપર સરખી દૃષ્ટિ,
અર્થમાં વિવેક અને ગમે તેવા પ્રસંગોને પડોચી
વળવાની તાકાત મેળવવી જોઈએ.

૬૩ બુદ્ધિના દુરપયોગે જે વિજ્ઞાન પેદા થયું તે વિજ્ઞાનને

૨૭૩ મારા ક્રિયાઓ દેવ ને નાનિયમીય વર્તે
પ્રત્યેક ક્રિયા ને નીચી કાન્યાની મે
વાન થઈ ક્રિયાઓ દેવ ને નાનિયમીય વર્તે.

૨૭૪ મારા ક્રિયાઓ દેવ ને નાનિયમીય વર્તે.

૨૭૫ મારા ક્રિયાઓ દેવ ને નાનિયમીય વર્તે. (નાનિયમીય વર્તે)
ક્રિયાઓ દેવ ને નાનિયમીય વર્તે.

૨૭૬ તમારા ક્રિયાઓ તરફ ક્રિયાઓ નાનિયમીય વર્તે તો
તમારા ક્રિયાઓ નીચીનાઓ તમારા તરફ નાનિયમીય વર્તે.

ગુન્હાઓ, અપરાધો માફ કરવાથી ક્રિયાઓ નાનિયમીય વર્તે.

મતલેહનો કાળ છે તેના કસબનાં જીવન સંપત્તિ
પસરી રહ્યું છે. જેમ નાનકે અને વિચારનાં
લીધે ચારે તરફ કલેશનું જ વાતાવરણ દેખાય છે
જેથી કોઈ મહાન પાત્ર કે કોઈ સોફ્ટ નાનકડો
આ સ્થિતિ ઉત્પન્ન થઈ શકે તેના અવકાશ નથી.

૨૬૨ કોઈ પણ વ્યક્તિ જરૂર પડે તો સહાયતા આપવા
ઓફિસર થવાનું નર્થ નથી. જો તેના અંતરમાં
તે વાત ધ્યાનમાં રાખે.

૨૬૩ મોટો ઓફિસર હુકમના નામ પર કોઈને નિયંત્રિત
સેવાનો લાભ લેનાર છે. તેના અંતરમાં જેવો
જેવો.

૨૬૪ અધિકાર એ સેવા કરવાનો એક રીત છે. તેના
ન નીવડનાર પાત્રોમાં પ્રભુ એક કોઈ છે.

૨૬૫ શીખામણ કરતાં સ્વઅનુભવ માન્ય સમજાય છે.

૨૬૬ તમે સાફ ન કરી શકો તે અડઅણ નહીં. પરંતુ તમે
અંદર જેવા હો તેનાથી ખીચા દેખાવાનો પ્રયત્ન
કરશો નહીં.

૨૬૭ વર્તણૂક અને વિચારોના સંબંધ ગરાબર જાળવી રાખવો.

૨૬૮ સામાન્ય રીતે ન્યાય અને સ્વાર્થને ખીચાળાડ છે.

૨૬૯ સ્વાર્થની દ્રષ્ટિ પાસે તો ન્યાયનો વિચાર આવી શકતો
નથી. એવો મનુષ્યસ્વભાવ છે.

૨૭૦ ખીજના હુકમી વચ્ચે ન આવવું તે આત્મસોગ નથી.
પરંતુ તે ન્યાયવૃત્તિ છે.

સામાજિક નીતિ

સામાજિક નીતિ એટલે એક સમાજના સભ્યો વચ્ચેના સંબંધોનું નિયંત્રણ કરતી નીતિ. આ નીતિ સમાજના સભ્યોને એકબીજા સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે સંબંધિત હોય છે. આ નીતિ સમાજના સભ્યોને એકબીજા સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે સંબંધિત હોય છે.

સામાજિક નીતિ એટલે એક સમાજના સભ્યો વચ્ચેના સંબંધોનું નિયંત્રણ કરતી નીતિ. આ નીતિ સમાજના સભ્યોને એકબીજા સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે સંબંધિત હોય છે.

સામાજિક નીતિ એટલે એક સમાજના સભ્યો વચ્ચેના સંબંધોનું નિયંત્રણ કરતી નીતિ. આ નીતિ સમાજના સભ્યોને એકબીજા સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે સંબંધિત હોય છે. આ નીતિ સમાજના સભ્યોને એકબીજા સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે સંબંધિત હોય છે.

સામાજિક નીતિ એટલે એક સમાજના સભ્યો વચ્ચેના સંબંધોનું નિયંત્રણ કરતી નીતિ. આ નીતિ સમાજના સભ્યોને એકબીજા સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે સંબંધિત હોય છે.

સામાજિક નીતિ એટલે એક સમાજના સભ્યો વચ્ચેના સંબંધોનું નિયંત્રણ કરતી નીતિ. આ નીતિ સમાજના સભ્યોને એકબીજા સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે સંબંધિત હોય છે. આ નીતિ સમાજના સભ્યોને એકબીજા સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે સંબંધિત હોય છે. આ નીતિ સમાજના સભ્યોને એકબીજા સાથે કેવી રીતે વર્તવું તે સંબંધિત હોય છે.

અત્યારે જગતમાં, સમાજમાં, સંસ્થામાં, નિર્ગેરે સ્થળે

- ૩૦૧ હરપાળવાળા મનુષ્યોનાં જીવો નિયમ દેવા છે કે જે સામા ધવામાં યાજું જોવાનું દેવા તો સામા ધર્મને બધું જોવા કરતાં મોટો બાગ આપીને સુખ બેસી રહેકું.
- ૩૦૨ પોતાની પદવી અને મોળા પ્રમાણે જીવેશમાં અન્યાય ગણાઈ જવાની ધારનીથી માણસ ળીવે છે.
- ૩૦૩ મતભેદ એ ઘણીવાર દરખાસ્ત મુકનારાઓની આંખ ઉઘાડનારી કળરૂપ સલાહ છે.
- ૩૦૪ મતભેદ એ તુકશાનકારક નહીં પણ કેટલીક વખત સત્ય માર્ગનું દર્શન કરાવનારી લકીર છે.
- ૩૦૫ સ્વતંત્રતા એ સુંદર વસ્તુ છે. જીજ્ઞાસા સ્વાર્થની આંકે આપણે ન આવીએ અને આપણા પોતાના જ હિત ઉપર મુસ્તાક રહીને આપણું હિત જાળવતાં જીજ્ઞાસા હિત ઉપર તરાપ ન પડે એ રીતની સ્વતંત્રતા એ અબાધ્ય સ્વતંત્રતા છે.
- ૩૦૬ જીજ્ઞાસા હિતમાં આક્રમણ, જીજ્ઞાસાની મીલકતનું પરિહરણ કે જીજ્ઞાસાને ભોગે પોતાનો લાભ એનું નામ સ્વતંત્રતા નહીં પરંતુ સ્વચ્છંદતા જાણવી.
- ૩૦૭ પરશિયનમાં એક કહેવત છે કે—“એક ચટાઈ ઉપર દશ ફકીરો સુખે સુખ શકે છે. પણ એક પાદશાહતમાં જે પાદશાહ રહી શકતા નથી.”
- ૩૦૮ ઇશ્વરકૃપાએ ઐશ્વર્યવાળી પદવી મળ્યા છતાં નાના અને મોટાં બધાં માણસો માણસ તરીકે એક જ છે.

અને તેથી પરસ્પરની વાણિજ્ય તથા પોતાના ચાલ
ત્રમાં સર્વેએ મનુષ્ય તરીકે જાણે જોઈએ.

૩૦૬ સ્પષ્ટતાથી અભિપ્રાયો અપાઈ શકાય અને નિવાર્તનમંત્ર
રીતે વાતચીત થાય તો મનમંદોના નીકળે થક
જવામાં વાર લાગે નહીં.

૩૦૭ મેળવવાની વસ્તુ વિષે સામે પક્ષ ન જ પાડી રહે એવી
રીતે દલીલો અને પ્રતિભાષાકર્તાની આવશ્યકતા જોઈએ.

૩૦૮ પૈસા કરતાં ખરા અનિશ્ચયની સલામતી વધુ
અગત્યનું કામ કરે છે.

૩૦૯ બાળકોનું શરીર માતાનું હૃદય પાને ઉછરે છે. પક્ષ
તેનું હૃદય તો માતાનું હૃદય ધાવીને ઉછરે છે.

૩૧૦ પરદેશમાં જઈને પ્રખ્યાત પુરુષોના સમાગમમાં આવ
વાથી પરસ્પરની સ્થિતિનું જ્ઞાન થાય છે. અને
વિચારોની આપલેથી જ્ઞાનમાં વધારો થાય છે. દ્રષ્ટિ
વિશાળ થાય છે. અને ઘણી ગેરમમજ દુર થાય છે.

૩૧૧ રાજા અને પ્રજા એ બેઉ પરસ્પરાવલંબીત વ્યક્તિ છે.
છતાં સમજદારને લાગ્યા વિના નહીં રહે કે-એમાં
પ્રજાજ મુખ્ય અંગ છે. જો કે રાજ્ય રક્ષણ કરે છે
એ ખરૂં પણ એ રક્ષણનાં બધા સાધનો પ્રજા પુરાં
પાડે છે. અને નરેશની બધી હાજતો પ્રજા પુરી પાડે
છે. માટે પ્રજાને સંતોષ થાય તેવી રીતે જો રાજ્ય-
પદ્ધતિ ન ચાલતી હોય તો નરેશને અથવા એ

પદ્મિને યોગે (પન્ન) વળેલી નાંખે પ્રતિદાસનો એ
પાઠ છે.

૩૧૫ મુસાફરી કરનારને રસ્તામાં જેમ, પદાડ, જંગલ,
ખાઈ, ડુંગરા, જંગલી પ્રાણીઓ અંતરાયરૂપ થાય
છે, તેમ કેમ કેમ વચ્ચેનો નકાવા, મનભેદ, કુસંપ
એ ઘણા મોટા અંતરાયરૂપ થઈ પડશે.

૩૧૬ એક ઘરમાં રહેનાર વ્યક્તિઓ જે પોતાના જ સ્વાર્થનો
વિચાર કરે તો તે ઘર મુળશાંતિ વિનાનું અને
હિંમેશા કંકાસનું સ્થાન બની રહેવાનું.

૩૧૭ સરકાર આપણને કદાચ સ્વરાજ્ય આપે, તે લીધા પછી
પણ જે આપણામાં યોગ્યતા અને એકસંધી ન થાય
તો આપેલું ખાઈ શકવાનો સંભવ નથી.

૩૧૮ જ્યાં ધર્મને સ્વાર્થ સાથે ભેળવી દેવામાં આવે છે ત્યાં
લડાઈ, ટંટા, ખુનામરફી સિવાય ગીભું પરિણામ
આવતું નથી. એમ ઇતિહાસનાં પાનાં ઉપરથી સ્પષ્ટ
જણાય છે.

૩૧૯ મતભેદ થાય તેથી ગભરાવાનું નથી. પણ તે મતભેદ
મૂળ સિદ્ધાંતનો ઘાત કરનાર ન હોવો જોઈએ. દરેક
પ્રશ્નનો કઈ દિશાથી, કયા ઉપાયથી નીરાકરણ કરવો
તે શોધી કાઢવું જોઈએ.

૩૨૦ બન્ને પક્ષની વાત સાંભળ્યા વગર કરવામાં આવેલ
નિશ્ચયમાં શુભેચ્છા છતાં ભુલ થવા સંભવ છે.

૨૨૧ કામદાની નથી નથી સુખિવચ્ચ ને સનક ને, નરક અને
તેની અંતીમ અસર જાનવારે વિચારી નહીં કરી
અધ્યાત્મ અર્થે જ્ઞાન અને સત્ય ની કામદાની નથી
અતીશય જરૂર છે.

૨૨૨ અત્યારે કહીને ગુણ લેને, નરક ને, નરક ને, નરક
શારીરિક દુઃખ થતું નથી.

૨૨૩ તુલા લાગી હોય ને જમે ને, નરક ને, નરક ને, નરક ને
(પેશાબ) મળે હોય ને નરક ને, નરક ને, નરક ને
પીચે તેા બગાડર થાય, અત્યારે નરક ને, નરક ને, નરક ને
આ વિષયે પરિચયે, દુઃખ ને, નરક ને, નરક ને, નરક ને
તરફની આંગળી દાખાવે ને, નરક ને, નરક ને, નરક ને
પહેરી, માથે બીનું વસ્ત્ર ખાપીને, નરક ને, નરક ને, નરક ને
હોયમાં માળી દાખાવે, નરક ને, નરક ને, નરક ને
ખાવું નહીં.

૨૨૪ સર્વ જોજન પ્રથમ સૂચને પછી નરક ને, નરક ને, નરક ને
દોષની દૃષ્ટિ લાગતી નથી. જોજનના પ્રારંભમાં પાછી
પીવાળી અગ્નિ મદ પડી જાય છે, વચમાં પીવું ને
અમૃતપ્રસૂ છે ને અંતે પીવું ને વિપ્રસૂ છે.

૨૨૫ ખાવામાં પ્રથમ ગળીને ચીકળી વસ્તુ ખાવી વચમાં
ખાટું, ખાટું ને છેવટે તીખું, દુઃખું ખાવું અનુકારક છે.

૨૨૬ દુઃખ કે ચિતાને દહતો યથેચ્છ હોય તે વળતે જમવું
નહીં. પરંતું મન શાંત થયા પછી જમવું.

૨૨૭ જમતી વખત જોજનને વખાળીને કે વખાડીને ખાવું

નહીં. જમીને તુરત એક અંજળી (પાણીનો ડોગળો)
ગળે ઉતારી જવો. ઘીન્ટ ડોગળા મુખશુદ્ધિ માટે
ખહાર કરવા.

૩૨૮ લોજન કર્યા બાદ દીસાઓ જવું નહીં. તથા સ્નાન પા
ન કરવું. આળસ મરડવું નહીં. સો ડગલાં ચાલવું.
પછી ડાબે પડખે જાગતાં સુવું.

૩૨૯ અસાધ્ય વ્યાધીવાળા મનુષ્ય જો હુશિયાર ડૉક્ટર અથવા
વૈદ્યની દવા તેના કહેવા મુજબ કરી પાળવા સાં
નિયમસર લે, તાજી હવા લે, અને તાત્કાલીક ઉપા
યોજે તો ભવિતવ્યતાના પરિપાકથી સાજો થાય છે.

૩૩૦ “ ખાવા માટે જીવન કે જીવન માટે ખાવું ? ”
મનુષ્ય રસેન્દ્રિયમાં લુપ્ત થતી આત્મિકકાર્ય તરફ
દુર્લક્ષ દાખવે છે તે પોતાનું જીવન વેડપી નાંખે.

૩૩૧ શરીરનો સડો આળસ છે એટલું જ નહીં પણ ઉદ્ય
રહિતપણું મોહોટો ને ખસેડી ન શકાય તેવો સડો.

૩૩૨ રોગી, દુરાચારી, નિર્દય માખાપો, નિરોગી, સદાચાર
દયાવાન જગ્યાઓને જન્મ આપવામાં નિષ્ફળ છે.

૩૩૩ પ્રેમ વિયોગ માટે જ પેદા થયેલ છે. અને વિયો
ગે વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન કરે છે.

૩૩૪ પુરુષ સ્ત્રીનાં અને સ્ત્રી પુરુષનાં અંતઃકરણમાં વિ
પ્રયત્ને રૂચીથી કે સ્નેહથી પેસી જાય છે. તેને જો
દેવતાઓ પણ સમર્થ થતા નથી.

પૈસા અને વિપત્તિ જેને સરખાં છે, અગીરી અને ફીરીમાં જેને કુર્ષ ગ્રોક નથી, હુધા અને તૃણાની જેને પીછાન નથી, જંગલ અને મહેલની જેને પરવા નથી એવા પવિત્ર, મસ્તાન, પ્રેમીજનો જ પ્રેમની ખરી મળ લોગવી લાભ છે.

ઇસ કદાચ પ્રેમ પ્રગટ કરવાની ના કહે. પરંતુ મુખ-મુદ્રા છાન કરતાં હૃદય ગાળી સારી રીતે કામ બતાવે છે. સ્નેહથી છલોછલ બરાથેલા અંતઃકરણને શબ્દોચ્ચારની ધમ્મજ ન ઉત્પન્ન થતી નથી.

જે ડહાપણુ પૈસાથી કે વયથી નથી આવતું તે પડતી દશા અને ગરિબાઈનાં દુઃખો સહન કરવાથી આવે છે.

કુદરત જ્યારે મનુષ્યને જીંદગીમાં આકૃતના વરસાદની વૃષ્ટિ વરસાવવાની શરૂઆત કરે છે ત્યારે તે કરડાકીનો અમલ કરી “ દયા ” શબ્દને દેશવટોજ આપે છે.

હુનીઆમાં પ્રેમ સંબંધ જોડનાર સ્વાર્થ છે. આ સ્વાર્થ જ પ્રેમરૂપી પ્રદિપતું તેલ છે. પ્રેમ જાંધનરૂપ છે તેમ જ દુઃખતું મૂળ છે.

વિલાસપ્રીય નેત્રો પાર્થીવ પદાર્થો જોતાં ધરાતાં નથી એ પદાર્થો ઉન્માદભર્યું આકર્ષણ કરી જાળરા ભૂતની માફક સતાવે છે. અને રાંડીરાંડની માફક પોકેપોક મૂકી તેનાં ભક્તોને રડાવે છે.

પ્રેમ ચંદ્ર છે. અને ચંદ્રને ગ્રહણ વળગેલું છે. શત્રુરૂપી

સાહુ પ્રેમરૂપી ચંદ્રનો આસ કરવા તત્પર જ છે. તે પ્રેમનો નાશ કરવા શક્તિવાન નથી. પણ થોડોક વખત દુઃખની મલીનતાની છાપ પાડ્યા વગર રહેતો નથી.

૩૪૨ પાંખ વગરનું પક્ષી, પાણી વગરનું ઝાડ, અને દાંત વગરનો સર્પ જેમ નકામાં છે તેમ દરીદ્રી પુરૂષ નકામો ગણાય છે.

૩૪૩ ગરીબાઈ ન જાણાવ, કારણ ગરીબો ઉપર કુદરતનો ક્રોધ છે.

૩૪૪ શ્રીમંતાઈમાંથી અગ્નિનક ગરીબાઈમાં મનુષ્ય પટકાઈ પડે છે ત્યારે તેને મરણ કરતાં પણ વધારે દુઃખ લાગે છે.

૩૪૫ આ વિશ્વમાં વિલાસી જનોને કામક્રિડાથી અને સ્વર્ગમાં દેવતાઓને જે આનંદ, સુખ છે તે તૃણના ક્ષયથી ઉત્સન્ન થતાં સુખ, આનંદ અને સ્મૃદ્ધિનાં સોમા લાગને પણ પહોંચી શકતાં નથી.

૩૪૬ અસંતોષ કેવળ અકર્મણ્ય જ બનાવે છે એટલું જ નહીં. પણ આપણા હૃદયની શાંતિમાં પણ અડચણકર્તા છે.

૩૪૭ વ્યર્થ ચિંતામાં પોતાનો અમુલ્ય સમય ગુમાવવો નહીં.

૩૪૮ ખરાબ સ્થિતિમાંથી સારી દશામાં મનુષ્ય કેવળ કર્મ-ણ્યતાની સહાયથી જ આવી શકે છે.

૩૪૯ બીજા જાણતો કરતાં ખાસ કરીને દ્રવ્ય સંગ્રહીની અસંતુષ્ટતા મનુષ્યને લોભી અને વિવેકશૂન્ય બનાવે છે.

૩૫૦ અયાચકવૃત્ત ગૌરવનું મૂલ્ય છે. તથા સુખ, કીર્તિ પ્રતાપ અને શૌભાગ એવાં બધાં જ તે પ્રતાપ અને શૌભાગ

જ તેનો પણ નાશ થાય છે. સમય કારણોને ઝડલાવી નાખે છે.

૩૬૧ અવીહૃત શુદ્ધ પ્રેમનો આવીર્ભાવ પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરાવવા સામર્થ્યવાન છે.

૩૬૨ કૃપણ મનુષ્ય ખરો ત્યાગી (દાતાર) છે. કારણ કે તે ધનને તણને જાય છે. (મૃત્યુ પામે છે.) અને દાતાર પુરુષ જ કૃપણ છે. કારણ-મરવાને સમયે તે પાછળ મુકી જતો નથી.

૩૬૩ તત્વાર્થવિચારણા, સમાધીસુખ (સમભાવ), મનની એકાગ્રતા (શાંતિ) આ ત્રણ વસ્તુ જગતમાં સારભૂત છે એમ પંડિતો માને છે. ત્યારે મૂર્ખ કંચન અને કામીનીને સારભૂત માને છે.

૩૬૪ ભાગ્યદેવી પામર જીવોને તો ખડુ છંછેડતી નથી. પરંતુ પુરુષાર્થીઓના પુરુષાર્થની કસોટી કરવામાં તેને કાંઈ અનેરી મોજ પડે છે. જેનામાં કાંઈક સત્ત્વ છે તેને ઉપરાઉપરી આપત્તિઓ નાંખી આગળને આગળ ધકેલે જ જાય છે, ભઠીમાં નાંખી તાવે છે, અને તેમાં જો સંપૂર્ણ શુદ્ધતા જીવે છે તે પછી જ નીરાંતે જાય છે.

૩૬૫ સંતોષરૂપી અમૃતથી તૃપ્ત થયેલ શાંત ચિત્તવાળા ધીર પુરુષને જે સુખ છે તે ધનમાં લુબ્ધ અને ધનને માટે દોડાદોડી કરનારાને પ્રાપ્ત થતું નથી.

૩૬૬ સુખ કાંઈ મોટી મોટી હવેલીઓમાં કે ધનમાં કે ભા-

જ તેનો પણ નાશ થાય છે. સમય કારણોને બદલાવી નાળે છે.

૩૬૧ અવીહત શુદ્ધ પ્રેમનો આવીર્ભાવ પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરાવવા સામર્થ્યવાન છે.

૩૬૨ કૃપણ મનુષ્ય ખરો ત્યાગી (દાતાર) છે. કારણ કે તે ધનને તણને જાય છે. (મૃત્યુ પામે છે.) અને દાતાર પુરુષ જ કૃપણ છે. કારણ-મરવાને સમયે તે પાછળ મુકી જતો નથી.

૩૬૩ તત્વાર્થવિચારણા, સમાધીસુખ (સમભાવ), મનની એકાગ્રતા (શાંતિ) આ ત્રણ વસ્તુ જગતમાં સારભૂત છે એમ પંડિતો માને છે. ત્યારે મૂર્ખ કંચન અને કામીનીને સારભૂત માને છે.

૩૬૪ ભાગ્યદેવી પામર જીવોને તો બહુ છંછેડતી નથી. પરંતુ પુરુષાર્થીઓના પુરુષાર્થની કસોટી કરવામાં તેને કાંઈ અનેરી મોજ પડે છે. જેનામાં કાંઈક સત્ત્વ છે તેને ઉપરાઉપરી આપત્તિઓ નાંખી આગળને આગળ ધક્કાયે જ જાય છે, ભઠ્ઠીમાં નાંખી તાવે છે, અને તેમાં જો સંપૂર્ણ શુદ્ધતા જીવે છે તે પછી જ નીરાંતે જાય છે.

૩૬૫ સંતોષરૂપી અમૃતથી તૃપ્ત થયેલ શાંત ચિત્તવાળા ધીર પુરુષને જે સુખ છે તે ધનમાં લુબ્ધ અને ધનને માટે દોડાદોડી કરનારાને પ્રાપ્ત થતું નથી.

૩૬૬ સુખ કાંઈ મોટી મોટી હવેલીઓમાં કે ધનમાં કે ન

- ૩૮૩ હું જેમ જેમ આગળ વધતો જાઈશ તેમ તેમ મારા સંભોગો બદલાતા જશે. એવી ભાવના રાખવી.
- ૩૮૪ પ્રત્યેક વિદ્યોત્તમ દુઃખો વખતે દરેક મનુષ્યે પોતાનું સમગ્ર પ્રકારનું બળ અને અપ્રતિહત પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.
- ૩૮૫ પોતાના ઉપર અઘટિત જીલ્મો તથા પ્રચંડ પ્રકારો થતા હોય ત્યારે નિર્જાન મનુષ્યના હૃદયમાં પણ શૌર્યનો છોડ ઉગી નીકળે છે.
- ૩૮૬ પોતાનું ભાવી પોતેજ રચનાર મનુષ્યને યોગ્ય સમયે સહાયક તથા શક્તિ મળી આવે છે.
- ૩૮૭ જે પુરુષાર્થનો અનાદર કરી મારજી ઉપરજ આધાર રાખે છે તે મહેલનાં શીખર ઉપર કોતરેલા સીંહનાં માથા ઉપર કાગડાં બેસે છે તેના સરખો જાણવો.
- ૩૮૮ નિશાળ કે કોલેજમાં એન્જીન્યોટ થવા માટે જે પાંચ વર્ષો મોટા મોટા ખર્ચ કરીને જોંચી કાઢવા પડે છે ત્યારે આખી જીંદગીનાં મંડાણરૂપ ઉઘમ કે નોકરી માટે સફળ થવા પુરતી જૂમિકામાં કોઈપણ ભોગ આપ્યા વગર આપણી કીંમત અંકાવી શકાશે નહીં.
- ૩૮૯ દુનીઆમાં નવું કાંઈપણ નથી. પરંતું જીનામાં અનેક સુધારા કરીને નવું ઉપજાવવાનું છે. આપણે નવી વસ્તુઓ નહીં પણ નવા પરિણામો મેળવવા જોઈએ.
- ૩૯૦ નકામી વાતો કરી, જોડી ડંકાઓ મારી વળત રુમાવવા

- ૩૭૫ બચાવેલાં નાણાં સારે ઠેકાણે અગર અધર બેંકમાં મુકવા રોકડ નાણાં ઘરમાં સંઘરી રાખવું નહીં. તેથી વ્યાજનું નુકસાન થાય છે અને ચોર તથા હુંટારાનો ભય રહે છે.
- ૩૭૬ વિનય અને નમ્રતા એ એક એવો પોલિટિકલ પોઇન્ટ છે કે જે સઘળા ગુણો ઉપર અસર કરે છે.
- ૩૭૭ ગ્રાહકોને ચહાવામાં અને તેને જોઇતી વસ્તુઓ પૂરી પાડવામાં ખંત રાખવી તે વેપારીની કળા છે.
- ૩૭૮ કરકસર એ દોલતની દીકરી છે, મીતાહારી છે, અને સ્વતંત્રતાની માતા છે.
- ૩૭૯ દૃઢ પ્રતિજ્ઞાવાળા, પ્રમાણીક અને ઉદાત્ત ચારિત્રવાળા ધીર પુરુષની દ્રષ્ટિમાં સમગ્ર પૃથ્વી આંગણા જેટલી છે. સમુદ્ર ખાખોચીઆ જેટલો છે. પાતાળ, ભૂમિતા સ્વદેષ ભાગ જેવડું છે. અને મેરૂપર્વત રાફડા જેવડો છે.
- ૩૮૦ આળસરૂપી ટંકશાળમાંથી મસ્તી, ખરાબી અને અનીતિ વિગેરેનાં સિદ્ધાંતો ઘણાજ હલકા બહાર પડે છે. અને તે મૂર્ખ લોકોમાં જલદી ફેલાઈ જાય છે.
- ૩૮૧ સાહસીક, ઉદાર પુરુષ મોટા લોકોના ભયને અને પોતાના ગ્રાણને તણખલા સમાન ગણે છે.
- ૩૮૨ વિદ્વો તથા દુઃખની હયાતીથી જ મનુષ્યને પુરુષાર્થ કરવામાં વિશેષ પ્રોત્સાહન મળે છે.

૩૭૫ બચાવેલાં નાણાં સારે ઠેકાણે અગર સધર જાંઘમાં
શુક્રવા રોકક નાણું મરમાં ગાંધરી રાખવું નહીં. તેથી
વ્યાજનું નુકસાન થાય છે અને ચોર તથા લુટારાનો
ભય રહે છે.

૩૭૬ વિનય અને નમ્રતા જો જોકે જોવો પોલિટિકલ પોઇન્ટ
છે કે જે સઘળા ગુણો ઉપર અસર કરે છે.

૩૭૭ શાહકોને ચહાવામાં અને તેને જોઈતી વસ્તુઓ પૂરી
પાડવામાં જાંત રાખવી તે વેપારીની કળા છે.

૩૭૮ કરકસર જો દોલતની દીકરી છે, મીતાહારી છે, અને
સ્વતંત્રતાની માતા છે.

૩૭૯ દૃઢ પ્રતિજ્ઞાવાળા, પ્રમાણીક અને ઉદાત્ત આરિત્રવાળા
ધીર પુરુષની દ્રષ્ટિમાં સમગ્ર પૃથ્વી આંગણા જેટલી
છે. સમુદ્ર ખાળોચીઆ જેટલો છે. પાતાળ, ભૂમિના
સ્વરૂપ ભાગ જેવડું છે. અને મેરૂપર્વત રાફડા જેવડો છે.

૩૮૦ આજસરૂપી ટંકશાળમાંથી મસ્તી, ખરાબી અને અનીતિ
વિગેરેનાં સિદ્ધાંતો ઘણાજ હલકા બહાર પડે છે. અને
તે મૂર્ખ લોકોમાં જલદી ફેલાઈ જાય છે.

૩૮૧ સાહસીક, ઉદાર પુરુષ મોટા લોકોના લયને અને
પોતાના પ્રાણને તણખલા સમાન ગણે છે.

૩૮૨ વિદ્ધો તથા દુઃખની હયાતીથી જ મનુષ્યને પુરુષાર્થ
કરવામાં વિશેષ પ્રોત્સાહન મળે છે.

૮૩ હું જેમ જેમ આગળ વધતો જાઉંશ તેમ તેમ મારા સંજોગો બદલાતા જશે. એવી ભાવના રાખવી.

૮૪ પ્રત્યેક વિદ્યોત્સવે દુઃખો વખતે દરેક મનુષ્યે પોતાનું સમગ્ર પ્રકારનું બળ અને અપ્રતિહત પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

૮૫ પોતાના ઉપર અઘટિત જીલ્મો તથા પ્રચંડ પ્રહારો થતા હોય ત્યારે નિર્બળ મનુષ્યના હૃદયમાં પણ શૌર્યનો છોડ ઉગી નીકળે છે.

૮૬ પોતાનું ભાવી પોતેજ રચનાર મનુષ્યને યોગ્ય સમયે સહાયક તથા શક્તિ મળી આવે છે.

૮૭ જે પુરુષાર્થનો અનાદર કરી પ્રારબ્ધ ઉપરજ આધાર રાખે છે તે મહેલનાં શીખર ઉપર કોતરેલા સીંહનાં માથા ઉપર કાગડા બેસે છે તેના સરખો જાણવો.

૮૮ નિશાળ કે કોલેજમાં ગ્રેજ્યુએટ થવા માટે બે પાંચ વર્ષો મોટા મોટા ખર્ચ કરીને ખેંચી કાઢવા પડે છે ત્યારે આખી જીંદગીનાં મંડાણરૂપ ઉઘમ કે નોકરી માટે સફળ થવા પુરતી ભૂમિકામાં કોઈપણ ભોગ આપ્યા વગર આપણી કીંમત અંકાવી શકાશે નહીં.

૮૯ દુનીઆમાં નવું કંઈપણ નથી. પરંતું જીનામાં અનેક સુધારા કરીને નવું ઉપજાવવાનું છે. આપણે નવી વસ્તુઓ નહીં પણ નવા પરિણામો મેળવવા જોઈએ.

નકામી વાતો કરી, ખોટી ડંફાસો મારી વખત ગુમાવવા
મનની ગુંથ ઉઢેલી કામ પાછળ મર્યા રહે.

અન્ય અગાધોત્તર ગાળાં રાત્રે વિખેલું અગાધ સ્વપ્ન દેખે. આવા સ્વપ્ન ગાળાં સ્વપ્ન સમયે અગાધ નર્તકી જેવું જોવાયું. નૃસિંહાનુ ગાય છે. અને સ્વપ્ન ગાળાં પુરુષોને ભય પડે છે.

૩૭૬ વિનય અને વચ્ચતા એ એક એવો પારિવર્તિત પાત્ર છે. તે એ ગાળા ગળે જોવા અગાધ રહે છે.

૩૭૭ શાસ્ત્રોને સહાયતામાં અને તેને જોડી વચ્ચતા પૂરી પાડવામાં અને રાખી તે વેપારીની કમા છે.

૩૭૮ કરમ્મર એ હોવાની હીકરી છે, ગીતાસારી છે, અને સ્વપ્નગાળાની માતા છે.

૩૭૯ ૬૬ પ્રવિજ્ઞાવાળા, પ્રમાણીક અને ઉદાત્ત ચારિત્રવાળા ખીર પુરુષની દ્રષ્ટિમાં અગાધ પુરુષી આંગળા જેટલી છે. સમુદ્ર ખાળોગીઆ જેટલા છે. પાતાળ, ભૂમિના સ્વરૂપ ભાગ જેવડું છે. અને મેડગર્વત રાક્ષસ જેવડો છે.

૩૮૦ આણસરૂપી ટંકશાળમાળી મસ્તી, ખરાળી અને અનીતિ વિગેરેનાં સિદ્ધાંતો ઘણાજ હલકા બહાર પડે છે. અને તે મૂર્ખ લોકોમાં જલદી ફેલાઈ જાય છે.

૩૮૧ સાહસીક, ઉદાર પુરુષ મોટા લોકોના ભયને અને પોતાના પ્રાણને તણખલા સમાન ગણે છે.

૩૮૨ વિદ્વો તથા દુઃખની હયાતીથી જ મનુષ્યને પુરુષાર્થ કરવામાં વિશેષ પ્રોત્સાહન મળે છે.

- ૩૮૩ હું જેમ જેમ આગળ વધતો જાઉંશ તેમ તેમ મારા સંભોગો બદલાતા જશે. એવી ભાવના રાખવી.
- ૩૮૪ પ્રત્યેક વિદ્વો તથા દુઃખો વખતે દરેક મનુષ્યે પોતાનું સમગ્ર પ્રકારનું બળ અને અપ્રતિહત પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.
- ૩૮૫ પોતાના ઉપર અઘટિત જીલ્મો તથા પ્રચંડ પ્રહારો થતા હોય ત્યારે નિર્જાન મનુષ્યના હૃદયમાં પણ શૌર્યનો છાંડ ઉગી નીકળે છે.
- ૩૮૬ પોતાનું ભાવી પોતેજ રચનાર મનુષ્યને યોગ્ય સમયે સહાયક તથા શક્તિ મળી આવે છે.
- ૩૮૭ જે પુરુષાર્થનો અનાદર કરી પ્રારબ્ધ ઉપરજ આધાર રાખે છે તે મહેલનાં શીખર ઉપર કોતરેલા સીંહનાં માથા ઉપર કાગડાં બેસે છે તેના સરખો જાણવો.
- ૩૮૮ નિશાળ કે કોલેજમાં ટ્રેનિયુએટ થવા માટે જે પાંચ વર્ષો મોટા મોટા ખર્ચ કરીને જોઈ કાઢવા પડે છે ત્યારે આખી જીંદગીનાં મંડાણરૂપ ઉદ્યમ કે નોકરી માટે સફળ થવા પુરતી ભૂમિકામાં કોઈપણ ભોગ આપ્યા વગર આપણી કીંમત અંકાવી શકાશે નહીં.
- ૩૮૯ દુનીઆમાં નવું કંઈપણ નથી. પરંતું જીનામાં અનેક સુધારા કરીને નવું ઉપજાવવાનું છે. આપણે નવી વસ્તુઓ નહીં પણ નવા પરિણામો મેળવવા જોઈએ. નકામી વાતો કરી, જોટી ડંકાસો મારી વખત ગુમાવવા નહીં કામની શુંય ઉકેલી કામ પાછળ મગ્યા રહો.

૩૭૫ જગ્યાવેલાં નાણાં સારે ઠેકાણે અગર સધર જોંકમાં મુકવા રોકડ નાણું ઘરમાં સંઘરી રાખવું નહીં. તેથી વ્યાજનું નુકસાન થાય છે અને ચોર તથા હુંટારાનો લાય રહે છે.

૩૭૬ વિનય અને નમ્રતા જો જોકે જોવો પોલિટિકલ પોઇન્ટ છે કે જે સઘળા ગુણો ઉપર અસર કરે છે.

૩૭૭ ગ્રાહકોને ચહાવામાં અને તેને જોઈતી વસ્તુઓ પૂરી પાડવામાં ખંત રાખવી તે વેપારીની કળા છે.

૩૭૮ કરકસર જો દોલતની દીકરી છે, મીતાહારી છે, અને સ્વતંત્રતાની માતા છે.

૩૭૯ દૃઢ પ્રતિજ્ઞાવાળા, પ્રમાણીક અને ઉદાત્ત ચારિત્રવાળા ધીર પુરુષની દ્રષ્ટિમાં સમગ્ર પૃથ્વી આંગણા જેટલી છે. સમુદ્ર ખાખોચીઆ જેટલો છે. પાતાળ, ભૂમિના સ્વરૂપ લાગ જેવડું છે. અને મેરૂપર્વત રાફડા જેવડો છે.

૩૮૦ આજસરૂપી ટંકશાળમાંથી મસ્તી, ખરાબી અને અનીતિ વિગેરેનાં સિદ્ધાંતો ઘણાજ હલકા બહાર પડે છે. અને તે મૂર્ખ લોકોમાં જલદી ફેલાઈ જાય છે.

૩૮૧ સાહસીક, ઉદાર પુરુષ મોટા લોકોના લયને અને પોતાના પ્રાણને તણખલા સમાન ગણે છે.

૩૮૨ વિદ્ધો તથા દુઃખની હયાતીથી જ મનુષ્યને પુરુષાર્થ કરવામાં વિશેષ પ્રેતસાહન મળે છે.

૩૮૩ હું જેમ જેમ આગળ વધતો જાઉંશ તેમ તેમ મારાં સંજોગો બદલાતા જશે. એવી ભાવના રાખવી.

૩૮૪ પ્રત્યેક વિદ્યોત્સવ દુઃખો વખતે દરેક મનુષ્યે પોતાનું સમગ્ર પ્રકારનું બળ અને અપ્રતિહત પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.

૩૮૫ પોતાના ઉપર અઘટિત જીલ્મો તથા પ્રચંડ પ્રહારો થતા હોય ત્યારે નિર્બળ મનુષ્યના હૃદયમાં પણ શૌર્યનો છોડ ઉગી નીકળે છે.

૩૮૬ પોતાનું ભાવી પોતેજ રચનાર મનુષ્યને યોગ્ય સમયે સહાયક તથા શક્તિ મળી આવે છે.

૩૮૭ જે પુરુષાર્થનો અનાદર કરી મારજી ઉપરજ આધાર રાખે છે તે મહેલનાં શીખર ઉપર કોતરેલા સીંહનાં માથા ઉપર કાગડા બેસે છે તેના સરખો જાણવો.

૩૮૮ નિશાળ કે કોલેજમાં ગ્રેજ્યુએટ થવા માટે જો પાંચ વર્ષો મોટા મોટા ખર્ચ કરીને જોંચી કાઢવા પડે છે ત્યારે આખી જીંદગીનાં મંડાણરૂપ ઉઘમ કે નોકરી માટે સફળ થવા પુરતી ભૂમિકામાં કોઈપણ ભોગ આપ્યા વગર આપણી કીમત અંકાવી શકાશે નહીં.

૩૮૯ દુનીઆમાં નવું કંઈપણ નથી. પરંતુ જીવનમાં અનેક સુધારા કરીને નવું ઉપજાવવાનું છે. આપણે નવી વસ્તુઓ નહીં પણ નવા પરિણામો મેળવવા જોઈએ.

કામી વાતો કરી, જોટી ડંકાસો મારી વખત ગુમાવવા કામની ગુંચ ઉકેલી કામ પાછળ મર્યા રહો.

૩૭૫ ભગવાવેલાં નાણાં આરે હેવાળે અમર અમર બંધમાં
સકળા રોષડ નાણાં ધરમાં સંધરી રાખવાં નહીં. તેથી
બ્યાજનાં નુકસાન ભાય છે અને એર તમા વૃંદાચાનો
ભાય રહે છે.

૩૭૬ વિનય અને નમરતા એ એક એનો પોતિપિપત પામુંત
છે કે જે રામળા ગુણે ઉપર અગર કરે છે.

૩૭૭ જાદકોને શહાવામાં અને તેને જોઈતી વસ્તુઓ પૂરી
પાડવામાં ખંત રાખતી તે વેપારીની કળા છે.

૩૭૮ કરકસર એ હોલતની હીકરી છે, ચીતાહારી છે, અને
સ્વતંત્રતાની માતા છે.

૩૭૯ દૃઢ પ્રતિજ્ઞાવાળા, પ્રમાણીક અને ઉદાત્ત ચારિત્રવાળા
ધીર પુરુષની દ્રષ્ટિમાં સમગ્ર પૃથ્વી આંગણા જેટલી
છે. સમુદ્ર ખાળોચીઆ જેટલો છે. પાતાળ, ભૂમિના
સ્વરૂપ ભાગ જેવડું છે. અને મેરૂપર્વત રાફડા જેવડો છે.

૩૮૦ આળસરૂપી ટંકશાળમાંથી મસ્તી, ખરાળી અને અનીતિ
વિગેરેનાં સિદ્ધાઓ ઘણાજ હલકા બહાર પડે છે. અને
તે મૂર્ખ લોકોમાં જલદી ફેલાઈ જાય છે.

૩૮૧ સાહસીક, ઉદાર પુરુષ મોટા લોકોના લયને અને
પોતાના પ્રાણને તણુખલા સમાન ગણે છે.

૩૮૨ વિદ્ધો તથા દુઃખની હયાતીથી જ મનુષ્યને પુરુષાર્થ
કરવામાં વિશેષ પ્રોત્સાહન મળે છે.

- ૩૮૩ હું જેમ જેમ આગળ વધતો જાઉંશ તેમ તેમ મારા સંજોગો બદલાતા જશે. એવી ભાવના રાખવી.
- ૩૮૪ પ્રત્યેક વિદ્યોત તથા દુઃખો વખતે દરેક મનુષ્યે પોતાનું સમગ્ર પ્રકારનું બળ અને અપ્રતિહત પ્રયત્નો કરવા જોઈએ.
- ૩૮૫ પોતાના ઉપર અઘટિત જીલ્મો તથા પ્રચંડ પ્રહારો થતા હોય ત્યારે નિર્જાન મનુષ્યના હૃદયમાં પણ શૌર્યનો છોડ ઉગી નીકળે છે.
- ૩૮૬ પોતાનું ભાવી પોતેજ રચનાર મનુષ્યને યોગ્ય સમયે સહાયક તથા શક્તિ મળી આવે છે.
- ૩૮૭ જે પુરુષાર્થનો અનાદર કરી પ્રારંભ ઉપરજ આધાર રાખે છે તે મહેલનાં શીખર ઉપર કોતરેલા સીંહનાં માથા ઉપર કાગડા બેસે છે તેના સરખો જાણવો.
- ૩૮૮ નિશાળ કે કોલેજમાં ટ્રેનિંગ્સ થવા માટે બે પાંચ વર્ષો મોટા મોટા ખર્ચ કરીને જોંચી કાઢવા પડે છે ત્યારે આખી જીંદગીનાં મંડાણરૂપ ઉદ્યમ કે નોકરી માટે સફળ થવા પુરતી ભૂમિકામાં કોઈપણ ભોગ આપ્યા વગર આપણી કીમત અંકાવી શકાશે નહીં.
- ૩૮૯ દુનીઆમાં નવું કંઈપણ નથી. પરંતું જીનામાં અનેક સુધારા કરીને નવું ઉપજાવવાનું છે. આપણે નવી વસ્તુઓ નહીં પણ નવા પરિણામો મેળવવા જોઈએ. નકામી વાતો કરી, જોટી ડંકારો મારી વખત ગુમાવવાં તમની ગુંચ ઉકેલી કામ પાછળ મર્યા રહો.

- ૩૯૧ લક્ષ્મીથી આત્માની પ્રભુતા પ્રગટ કરી શકાતી નથી. કારણ લક્ષ્મી જડ છે. આત્મબળ આગળ તેની ધૂળ જેટલી પણ મહત્તા નથી.
- ૩૯૨ શરીર અને ઇન્દ્રિયોના મોથ્યા ભોગમાં મુંઝાઈને જીવવું તે પશુજીવન છે. દુનીઆના લોકોને રીઝવવા કરતાં આત્માને રીઝવો. આત્માની રીઝમાં દુનીઆની ખીજને અમૃત જેવી ગણો.
- ૩૯૩ કાળ, સ્વભાવ અને પૂર્વકર્મ એ ત્રણ કારણો પાચે નાંખનાર તરીકે સાધન છે. જ્યારે પુરુષાર્થ અણુતર અણુવારૂપ મૂખ્ય કાર્ય બનતવે છે. અને નિયતિ પ્રતિ બંધક ભાવ તરીકે તટસ્થ સંરક્ષક સાધન છે.
- ૩૯૪ પોતાના સામર્થ્ય વગર ખીજ ઉપર વિશ્વાસ રાખી કામ કરનાર ગફલત ખાય છે.
- ૩૯૫ મનને નિર્બળ, નિરૂત્સાહી બનાવેો નહીં.
- ૩૯૬ કદાચ દુર્ગુણી મનુષ્યને સુખી થતો જોઈ. દુર્ગુણ હાનીકારક નથી તેમ માની લેશેો નહીં. તેના ઉપર પ્રકાશ પડ્યા વગર રહેવાનો નથી.
- ૩૯૭ તમારા સદ્વર્તન અને સદ્ચારિત્રની શાખમાં ઉત્તમ આંટ રાખો. વ્યવહાર ચોક્ષો અને નિયમિત રાખો. ધંધામાં સારી સાખ ઉંચે ચઢવામાં મદદ કરે છે. તે ધ્યાનમાં રાખો.
- ૩૯૮ આપણા કરતાં વધારે ગુણવાનો ઉપર શ્રદ્ધા, ભક્તિ રાખી તેના સમાગમમાં વારંવાર આવવું.

(૫૭)

છવનક્રમનો આધાર પ્રાયેનીતિ ઉપર છે. નીતિ
પીનાનું છવન પ્રાણ વીનાના શરીર નેવું જાણવું.

૦ આત્માને-છવને જે ગતિમાં જવાનું હોય છે તેના
ચિન્હરૂપે મરણ પહેલાં એક અંતમુદૂર્ત વહેલી શુભ
અથવા અશુભ લેશ્યા ઘણું ભાગે ઉત્તર ધાય છે.

૦૧ અલુપ્ત ભાવથી ઘરમાં વસતા શ્રાવકના ભાવરોગો પણ
ચાલ્યા જાય છે અને સર્વત્યાગી સાધુઓએ સંયમ
લીધા છતાં પણ લાલચુપણું ધરું હોય તો તેના
ભાવરોગો પણ ઉલટા વિકારપણું પામે છે.

૪૦૨ જે ક્રિયાઓ કેવળ નિઃસ્વય વિશે જ તન્મય થયેલા
સાધુઓને અતિ પ્રયોજનવાળી નથી. તેજ ક્રિયાઓ
વ્યવહાર દશામાં રહેલા પ્રાણીઓને અત્યંત શુભકારક છે.

૪૦૩ તારે પોતાને ખાવા માટે થોડોક ખોરાક તથા સુવા
માટે સાડા ત્રણ હાથ જમીન ભેંધે છે. પ્રાણીની
તો કુંદરતે વીપુલતા કરેલી છે. તો મોટાં મોટાં કાર-
ખાનાંઓ કાઢી, વેપારોની ધમાલો માંડી, લપન-છપન
કરી, કાળા ઘોળા કરી શા માટે કર્મબંધ કરે છે ?
કોના માટે કરે છે ? કારણ તેનાં કૃણ લોગવતી વખતે
કોઈ ભાગીદાર થશે નહીં. અને તારી પાસે પણ ઉભા
નહીં રહે.

૪૦૪ હે છવ ! તને ખાવા પીવામાં આનંદ આવે છે
નાટક-સિનેમા ભેવામાં મગ્ન પડે છે. નાચપાટન
લહેર આવે છે. સ્ત્રીઓની આંખમાં વૈભવ

વિદ્યાર દેખાય છે. નેપારની અને ગંગાની તોટરીની વાતોમાં મગા પડે છે. કોલાંક રંગનામાં, કારસ્થાન કરવામાં, અન્યને છેતરવામાં એકલાન ગર્મ જાય છે. પરંતુ પ્રભુસ્મરણમાં ચિત્તને જરાપણ ચોંટાડતો નથી. અને પીડા કે રોગ થાય છે ત્યારે પોક મુકીને રડવા બેસે છે. તો તને આમારે અકલવાન ગણવે કે મૂર્ખનો શિરોમાણી !

૪૦૫ હે જીવ ! આ સંસાર ગકમાં તે કમ્ કમ્ પીડાઓ સહન નથી કરી ! અનેકવાર છેદાયો, ભેદાયો છો અને મૂળા તથા મોઘરીમાં હતો તે વળતે તો ટકાના ત્રણ શેરમાં ઉપર જેંચાણો જતો હતો. અત્યારે પુણ્ય-યોગે જરાક ગણત્રીમાં આવેલ છો. માટે સમજ અને સાચે માર્ગે લાગ.

૪૦૬ તાંબુલ, તલ, તળાઈ, તરૂણી, તાપ (અગ્નિ) અને તાતા લોજનો (ગરમાગરમ સ્વાદિષ્ટ રસોઈ) આ છ વસ્તુઓ ભાગ્યશાળી સજ્જનો હેમંત રૂતુમાં હિંસથી સેવે છે.

૪૦૭ તદન સામાન્ય વસ્તુઓનો પણ બેઉપયોગ કરતાં આવડે તો તુકસાનીમાંથી લાલની પ્રાપ્તિ થઈ જાય છે.

૪૦૮ મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય, યોગ આ ચાર કર્મજંધ-નમાં હેતુઓ કારણો છે.

૪૦૯ ઉપરનાં ચારે કર્મ પરમાણુઓ સ્કંધરૂપ થઈ તેલ ચોળેલા શરીરપર જેમ રજ ચોંટે છે તેમ તે આત્મા સાથે

કોઈ કામ છે. ત્યારબાદ તેની જાર જાળવ નીચે
મુજબ મુકદ્દમા છે:—

૧. પ્રકૃતિ-જેટલું જીવો સ્વભાવ અને કાર્ય સુધી વિચરે
૨. મિથિ-જેટલું તે ફેરલાવળા માટે તે તે
૩. રમ-જેટલું જીવામાં ગાદતા કેટલી છે.
૪. પ્રદેશ-જેટલું તે દર્મો ફેરલા પ્રદેશોનાં જાનેલા છે
ત્યારબાદ તે દર્મો પોતાના દાખો દેખ આપે
- ૫૦ જાણ, દુર્ગત, દલદલ સ્વભાવનાં માણસોને તમા
રને લક્ષણો ઉપમાં જરાજર લાગુ પડે છે.
લક્ષણને મુજબી પદાર્થો ભેગું રાખ્યું હોય તો
પોતાની દુર્ગત જેમ કોરતું નથી તેમ દુર્ગત
પણ પોતાનો સ્વભાવ કદાપી પાકુ છાડતા નથી
- ૪૧૧ સુખદના માનવાદી તમા પંજાળના શીજો કર
કર્મપરિણામ રાજા અતિ વિષમ, આકરો લેલુદ
- ૪૧૨ દર્મદાતા પોતાનું લેલું વસુલ કરવામાં
વ્યાજ ગણીને જોઈ પૈસાની પાકુ છુટ ન સુદ
લેવા સામર્થ્યવાન છે.
- ૪૧૩ લેલું વસુલ કરવામાં દર્મરાજના હૃદયમાં
અંગ દેખાશે નહીં. તેમ કોઈનો

કરતું અને જ પરી કરે છે. એવી જ રીતે તું પણ ગયા
જન્મમાં લારી પાછા અને કુટુંબોને રહાની અને
સાચો મું. અને સર્વેને રહાનીને જમ્યા. અંસારની
મરમાજ જ આવી છે. માટે જેમ જાને તેમ જલદી ચેત.

૪૨૦ આ દુનિયામાં આત્મહિતેન્દ્ર મનુષ્યને દેખ જે
વસ્તુજ પ્રાપ્ત કરવાની છે એક ઉપશમ સુખ અને
બીજી અંતઃકરણની સમાધી. એ જાનેમાં કાર્ય કારણનો
આપ પણ જોઈએ છે. ઉપશમ સુખથી અંતઃકરણની
સમાધી પ્રાપ્ત થાય છે.

૪૨૧ આ જીવને હેતુવટે કરીને જે શુદ્ધિ થાય તે જ તેના
હિત, તથા અને વિજ્ઞાન છે.

૪૨૨ આત્મા અમુક હેતુથી શુદ્ધ થાય અને બીજા હેતુથી
તે થાય તેનું નામ દેહાગત.

૪૨૩ આત્માના પરિણામની અંચળતા તે જ ભય-અને પર-
માત્માના ગુણ ઉપર જે અરૂઢિભાવ તે જ દ્રેષ-અને
પ્રભુતા ગુણો પ્રાપ્ત કરવા માટે જે પ્રવૃત્તિ-ક્રિયાઓ
કરવી તેમાં જે ઘાટ લાગે તે જ ખેદ બાલુવો.

૪૨૪ શરીરનું અપવિત્રપણું બાહ્યો-વિચારીને ગભરાઈ ન
જતાં શરીરના ધર્મ સમબંધ બંધ અને સાચે રસ્તે
ચલાય તેનું નામ વિકાસક્રમ.

૪૨૫ વર્તન પહેલાં જો વિવેક આવી જાય તો વર્તનમાં
ફેરોજ આતંદ્ર આવે છે.

૪૩૩ ધર્મી પુરુષોનાં શરીરો કલ્પવૃક્ષ અને ચિંતામણી રત્ન સમાન સમજવાં. અધર્મીઓ તેનો દુરુપયોગ કરી અમૂલ્ય મનુષ્યજન્મ હારી જાય છે.

૪૩૪ તું તપાસી જો તારું શરીર, તારા માતા, પિતા, પુત્ર, સ્ત્રી, સંજાધીઓ, મિત્રો, તેં એકઠી કરેલી પૈસાની રકમો, તારી તીજોરીમાં પડેલા અલંકારો-કે તારા પરિવારમાંથી તું મોટે ગામાંતરે-મહા યાત્રાએ નીકળીશ. (અન્ય ગતિમાં જઈશ) ત્યાં તે જઘામાંથી તારી સાથે કોણ કોણ આવે તેવું છે! અથવા તે વખતે તને કોણ સહાય કરે તેવું છે! તેનો જરાજર ખ્યાલ કરી લે. કે તને દુર્ગતિમાં પડતાં કોણ જગ્યાએ તેવું લાગે છે?

૪૩૫ નારકીનાં જીવોનાં વર્ણન વાંચતા તો કાળજી દુટ્ટી જાય છે. ત્યાંની ઠંડી અને ગરમી એવી અસહ્ય છે કે અત્રેનાં સહુરાનાં રણુનો તાપ તથા હીમાલયની ઠંડી તો તેની પાસે કાંઈપણ ગણતરીમાં જ નથી અર્થાત્ તેથી પણ અનંતગણી ગરમી તથા ઠંડી નારકીમાં સહન કરવાની છે.

૪૩૬ વિધિ, નસીબ, મનુષ્યોનાં પ્રયત્નોની તથા તેની આશા, અભિલાષાઓની પરવા કર્યા વગર એવી સીકતથી કાર્ય કરે છે કે તેની કોઈને જરાપણ ખબર પડતી નથી.

૪૩૭ જીવે કદાચ ન જોલાય પરંતુ મનુષ્યોની આખો જીવ કરતાં વિશેષ સાવ અને અર્થનું વહન કરી શકે છે.

- ૪૩૯ પુત્રાનીમાં મન ઉપર અત્યુચ્ચ રહેલું. માત્ર બાઈ
વિવેક રાખીને, મનમાં અત્યુચ્ચ નથી રાખવું. તેથી તેને
- ૪૪૦ સ્ત્રીઓનાં મોઢાં આકર્ષક ને બને તે બાજુએ જાય
મોઢાપાસમાંથી બાજુએ રાખીને જાણી મરજી નથી.
- ૪૪૧ વસ્ત્રમાં મોઢાં બેસાડવામાં પણ જોનારમાં ને જોવાની
રુચિ ન હોય તો તેને મોઢાં રેખાવું નથી.
- ૪૪૨ બીજાનાં છુટ્ટ કપડાનાર કે કરનાર કદાચી સૂણી થતો
નથી કદાચ શાય છે તો તે સૂણ લાંબો વાળવા ટકવું
નથી કરેલા કૂત્રોનો બહોલો મોઢો કે બંદો મળ્યા
વગર રહેતો નથી.
- ૪૪૩ વાસનાઓ અતિ પ્રગળ છે. તે વિદ્વાનોને પણ
આકર્ષે છે કોઈને છોડતી નથી. વાસનાઓ ઉપર
વિજય મેળવવો અતિ કઠીન છે. ખાસ કરીને વાસ-
નાઓની તૃપ્તિ થયા વગર પ્રાપ્ત તેનાં ઉપર વિજય
મેળવવો અશક્ય નહીં પણ અત્યંત દુર્ધટ તો છેજ.

“ વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ”

(કવ્વાલી)

નાદિ કાળની ટેવો, ટળે નહીં જ્યાંસુધી સઘળી;
 ટળે નહીં ત્યાંસુધી સુક્રિત, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૧
 પાયો આર હુંટારા, પ્રમાદી પથીક જન હુટે;
 હુંટાઇને વળે પાછા, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૨
 રિતા ઉડી તૃષ્ણાની, પડી છે વાટમાં આડી;
 ળતાં પ્રાણીઓ પુષ્કળ, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૩
 ગ ને દેવના હુંગર, ગગનચુંબી શિખરવાળા;
 ળગીને જવું સુરકેલ, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૪
 વેદનો વીર દવર વહિ, ળળે છે વાટમાં સઘળે;
 ળ્યા છે પ્રાણીઓ તેથી, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૫
 વેદાસોની ઘટાવાળા, વિષય વિષવૃક્ષની આડી;
 મુંઝાવીને હરે શુદ્ધિ, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૬
 હુધ ને શોક ધુતારા, ળતાવીને ક્ષણીક વસ્તુ;
 ળી લે જ્ઞાન દર્શનને, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૭
 ળહંતાને વળી મમતા, તણ જ્યાં ઘેર અંધારું;
 મુલે છે પ્રાણીઓ રસ્તો, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૮
 મયંકર વાટમાં દર્શન-ગોહનો કેસરી ખેઠો,
 જવા દેતો નથી કોઇને, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૯
 હાસ્ય ને ભય તણા કાંટા, વેરાયા છે ઉભે રસ્તે;
 નથી જળ્યા જરા ખાલી, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૧૦
 તણને વાટ શિવપુરની, વિષય વાટે વળ્યાં પ્રાણી;
 સુગમ સિધિ સરળ જાણી, વિષમ છે વાટ શિવપુરની. ૧૧

સંપ્રાદય, - મોતીલાલ

૧. તણ વેદ-પુરુષવેદ, સ્ત્રીવેદ, નપુસકવેદ. ૨. દાવાનળ.
 દર્શન મોહિતી કર્મ.

